IZDAJA ZA GORIŠKO IN BENEČIJO

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto VIII. - Štev. 105 (2101) Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. post. 1. gr. TRST, četrtek 1. maja 1952 Cena 25 lir

Naši volilni znaki

V Trstu — V Dolini, Repentabru, Zgoniku in Nabrežini — V Miljah

ŽIVEL PRVI MAJ 1952

dan borbe proti fašizmu, imperializmu in kominformistični peti koloni!

Delavci! Meščani!

Delavski razred vsega sveta danes spet praznuje prvi maj. Praznuje ga, ker pomeni ta dan enega izmed najsvetlejših mejnikov v dolgi in težki borbi za osvoboditev izpod kapitalističnega izkoriščanja.

Delavski razred ve, da ta dan ni kakršen koli praznik, ko se delavci oddahnejo od naporov vsakdanjega dela, temveč dan borbe in pregleda perspektiv, ki so pred njimi.

Letošnji prvi maj praznujemo v času, ko stoje tržaški delavci v trdi borbi.

Pred nami sta dve vprašanji, ki sta izredno važni za bodočnost delavskega razreda. Na eni strani se krepi pritisk iredentističnih in fašističnih sil in se spreminja, izražen v politiki domačih iredentističnih krogov in italijanske vlade, kot smo videli predvsem 20. in 22. marca, v tipično fašistične akcije; na drugi strani pa so pred delavskim razredom bližnje upravne volitve, ki bodo imele izrazito političen značaj.

Čeprav bi kdo mogel obe vprašanji postavljati nekako drugo od drugega, so obe dejansko združeni v eno samo. Zaradi tega delavci ne morejo imeti bližnjih upravnih volitev za nekaj, kar je ločeno od borbe za spostovanje mirovne pogodbe, od borbe za neodvisnost STO, od borbe proti aneksionističnemu kominformizmu in iredentizmu.

Od stališča, ki ga bo naše ljudstvo zavzelo na teh volitvah, bo v veliki meri odvisno, ali bo mogoče doseči zajamčeno neodvisnost tega ozemlja.

Zaradi tega Zveza enotnih razvednih sindikatov GTO, po resnem preudarju sedanjega položaja, poziva vse tržaške delavce, temveč dan borbe in pregleda perspektiv, ki so pred njimi.

Letošnji prvi maj praznujemo v času, ko stoje tržaški delavci v trdi borbi.

Pred nami sta dve vprašanji, ki sta izredno važni za bodočnost delavskega razreda. Na eni strani se krepi pritisk iredentističnih in fašističnih sil in se spreminja, izražen v politiki domačih iredentističnih krogov in italijanske vlade, kot smo videli predvsem 20. in 22. marca, v tipično fašistične akcije; na drugi strani pa so pred delavskim razredom bližnje upravne volitve, ki bodo imele izrazito političen značaj.

Čeprav bi kdo mogel obe vprašanji postavljati nekako drugo od drugega, so obe dejansko združeni v eno samo. Zaradi tega delavci ne morejo imeti bližnjih upravnih volitev za nekaj, kar je ločeno od borbe za spostovanje mirovne pogodbe, od borbe za neodvisnost STO, od borbe proti aneksionističnemu kominformizmu in iredentizmu.

Od stališča, ki ga bo naše ljudstvo zavzelo na teh volitvah, bo v veliki meri odvisno, ali bo mogoče doseči zajamčeno neodvisnost tega ozemlja.

Zaradi tega Zveza enotnih razvednih sindikatov GTO, po resnem preudarju sedanjega položaja, poziva vse tržaške delavce, temveč dan borbe in pregleda perspektiv, ki so pred njimi.

Letošnji prvi maj praznujemo v času, ko stoje tržaški delavci v trdi borbi.

Pred nami sta dve vprašanji, ki sta izredno važni za bodočnost delavskega razreda. Na eni strani se krepi pritisk iredentističnih in fašističnih sil in se spreminja, izražen v politiki domačih iredentističnih krogov in italijanske vlade, kot smo videli predvsem 20. in 22. marca, v tipično fašistične akcije; na drugi strani pa so pred delavskim razredom bližnje upravne volitve, ki bodo imele izrazito političen značaj.

Čeprav bi kdo mogel obe vprašanji postavljati nekako drugo od drugega, so obe dejansko združeni v eno samo. Zaradi tega delavci ne morejo imeti bližnjih upravnih volitev za nekaj, kar je ločeno od borbe za spostovanje mirovne pogodbe, od borbe za neodvisnost STO, od borbe proti aneksionističnemu kominformizmu in iredentizmu.

Od stališča, ki ga bo naše ljudstvo zavzelo na teh volitvah, bo v veliki meri odvisno, ali bo mogoče doseči zajamčeno neodvisnost tega ozemlja.

Zaradi tega Zveza enotnih razvednih sindikatov GTO, po resnem preudarju sedanjega položaja, poziva vse tržaške delavce, temveč dan borbe in pregleda perspektiv, ki so pred njimi.

Letošnji prvi maj praznujemo v času, ko stoje tržaški delavci v trdi borbi.

Pred nami sta dve vprašanji, ki sta izredno važni za bodočnost delavskega razreda. Na eni strani se krepi pritisk iredentističnih in fašističnih sil in se spreminja, izražen v politiki domačih iredentističnih krogov in italijanske vlade, kot smo videli predvsem 20. in 22. marca, v tipično fašistične akcije; na drugi strani pa so pred delavskim razredom bližnje upravne volitve, ki bodo imele izrazito političen značaj.

Čeprav bi kdo mogel obe vprašanji postavljati nekako drugo od drugega, so obe dejansko združeni v eno samo. Zaradi tega delavci ne morejo imeti bližnjih upravnih volitev za nekaj, kar je ločeno od borbe za spostovanje mirovne pogodbe, od borbe za neodvisnost STO, od borbe proti aneksionističnemu kominformizmu in iredentizmu.

Od stališča, ki ga bo naše ljudstvo zavzelo na teh volitvah, bo v veliki meri odvisno, ali bo mogoče doseči zajamčeno neodvisnost tega ozemlja.

Zaradi tega Zveza enotnih razvednih sindikatov GTO, po resnem preudarju sedanjega položaja, poziva vse tržaške delavce,

stalno se veča izkoriščanje delavcev, življenjska raven se neprestano znižuje in danes ni nobene perspektive, da bi se ta položaj popravil.

Danes ni nikogar, ki bi skrbel, — čeprav bi to mogel storiti — za usodo našega delavskega razreda. Sindikalne organizacije, Delavska zbornica in Enotni sindikati, s svojo današnjo taktiko prav gotovo ne prispevajo k ustvarjanju pogojev za izhod iz sedanje slepe ulice. Gotovo je, da taktika vodstva Enotnih sindikatov in Delavske zbornice, ki je povezana in prilagojena sindikalnemu življenju in položaju v italijanski republiki, ne bo mogla dati sindikalnim borbam v Trstu odločujoče moči.

Delavci se morajo temu upreti, če hočejo najti izhod iz sedanjega položaja. Tržaški delavci čutijo potrebo po lastni borbi, neodvisni od borbe italijanskih delavcev, po borbi za lastne probleme. Delavci morajo imeti pogum za lastne akcije in prevzeti odgovornost za lastno politiko; upreti se morajo, kot so storili 22. marca, poskusom, da bi bili zlorabljeni za lažne sindikalne borbe za tuje interese, po poveljih in navodilih, ki prihajajo od daleč.

Samo tako bomo dali vsem tržaškim delavcem spodbudo in pogum, najti tako bomo končno prekinili s protidemokratičnimi in negativnimi sistemi kominformovskega vodstva in vodstva Delavske zbornice.

Po velikih izkušnjah, ki so si jih pridobili tržaški delavci v zadnji letih, naj prvi maj 1952 pomeni začetek novega obdobja v razvoju borbe za osvoboditev proletariata, za neodvisnost in za mir našega delovnega ljudstva.

ŽIVEL 1. MAJ, BORBENI PRAZNIK DELAVSKEGA RAZREDA!

ŽIVELA BORBA TRŽAŠKIH DELAVCEV ZA BOLJŠO BODOČNOST!

RAZREDNI SINDIKATI

DANES ob 14. uri vsi na stadion „Prvi maj" na prvomajsko proslavo

SPORED

1. Mimohod vseh telovadcev
2. Telovadni nastop pionirjev od 6 do 10 let
3. Telovadni nastop pionirjev od 10 do 14 let
4. Telovadni nastop mladink
5. Telovadni nastop mladincev
6. Razne igre, ki jih bodo izvajali pionirji
7. **Govori in pozdravi - govorita tov. B. Babič in B. Petronio, tržaška delegata v Londonu**
8. Posebna telovadna točka
9. Telovadni nastop gojencev Pomorskega instituta iz Pirana
10. Posebna telovadna točka
11. Nastop združenih pevskih zborov
12. Folklorni plesi
13. Akrobacije z motornimi kolesi
14. Džimkana motornih koles
15. Zaključni mimohod.

ŠTIRIDNEVNI PRAZNIK ZA PRVI MAJ V CONI B

KOPER, 30. — Prebivalci istrskega okrožja so že pravilno okrasili svoja mesta in vasi, ki bodo s slavoloki, zastavami in zelenjem pozdravili prvi maj. Pravo obeležje praznika prvega maja pa daje izpoljenje delovnega ljudstva, ki je dočakalo letos svoj praznik v znamenju novih uspehov pri izgradnji socializma in v znamenju nepopustljive borbe proti tistim, ki nam skušajo te pridobitve odvzeti in garantati z našo zemljo.

Delavski sveti 36 tovarn in podjetij so te dni samo v koprščini razdelili delavcem okoli 5,5 milijonov dinarjev dobička. Vaščani Pobegov in Marezigov bodo prvega maja slovesno otvorili svoja zadružna domova. V Marušičih pa bo ta den tega jutri zagorela elektrika luč, za kar so tudi vaščani prispevali s svojim delom 25 odst. vrednosti.

Člani sindikalnih podružnic so se zbrali tudi danes popoldne na svečanih sestankih, kjer so najboljšim uslužbencem in delavcem podelili nagrade ter pohvale. Mnogi delovni kolektivi Istrskega okrožja so poslali ob prvem maju čestitke in pozdrave jugoslovanskim delavcem in odprta pisma tržaškim tovarišem. Slednjim izražajo svojo solidarnost v njihovi borbi proti italijanskemu imperializmu.

Prebivalci oddaljenejših krajev bodo pohiteli jutri z ladjami in avtobusi v Koper in Buje, kjer bo velika parada enot JLA, partizanov, NZ, in tehnot kulturnikov nato pa veliko množično zborovanje na trgu. Začetek štiridnevnega praznovanja v Istrskem okrožju pa je bilo že sinoči, na predvečer prvega maja, ko je bil v Kopru na Titovem trgu koncert združenih pevskih zborov in akademija. V Izoli so gostovali solisti reške Opere, ki so izvedli spored opernih arij. Podobne kulturne prireditve so bile sinoči tudi po vseh drugih mestih in vaseh okrožja.

V Skofijah pa je bila še posebna slovesnost, ko je oficir JLA razdelil odlikovanja, s katerimi je Ljudska skupščina FLRJ odlikovala tamkajšnje bivše borce, ki so se v narodnoosvobodilni borbi borili, kakor vse prebivalstvo tega ozemlja, ramo ob rami z jugoslovanskimi partizani za svobodo, bratstvo in socializem.

Prvomajske proslave v Sloveniji

(Od našega dopisnika)

LJUBLJANA, 30. — V Ljubljani, kot v vseh krajih Slovenije, so v zadnjih aprilskih dnevih začeli z olepševanjem cest in ulic. Že od proslave obletnice OF vihrajo v glavnih slovenskih mestih številne zastave, stavbe pa so okrašene z zelenjem. Posebno svečano lice ima Ljubljana, kjer so kraj prejšnje gostilne Figovec preuredili v pravi park.

Veliko zanimanje vlada med prebivalci Ljubljane za jutrišnjo vojaško parado, ki bo po obsegu največja, kar jih je bilo v Ljubljani po osvoboditvi. Večina orožja, s katerim bodo opremljeni vojaki na jutrišnji paradi, je jugoslovanski izdelek. Na paradi bodo nastopile planinske enote, pehota, tehnične enote in težki tanki, medtem ko bodo na nebu brnela letala.

Danes zvečer je bilo na Kongresnem trgu veliko prvomajsko zborovanje. Zbrani množici je govoril minister za industrijo v slovenski vladi Franc Leskovšek.

C. S.

PRVOMAJSKI PROGLAS CK KPJ JUGOSLOVANSKIM NARODOM

Jugoslovanska vlada ne bo dovolila uresničenja osvajalnih načrtov Italije

BEOGRAD, 30.

CK KPJ je izdal proglas jugoslovanskim narodom ob 1. maju. Proglas poudarja med drugim, da Jugoslovani proslavljajo letošnji 1. maj v polnem zaletu borbe za izgradnjo socializma, za poglobitev in razširjenje resnične socialistične demokracije, za uresničenje blaginje delovnih ljudi in za splošni napredek države. Obenem proslavljajo Jugoslovani letošnji 1. maj s krepitvijo borbene enotnosti vseh narodov Jugoslavije, s krepitvijo svojih obrambnih sil za obrambo svobode in neodvisnosti socialistične domovine pred napadalnim pritiskom in osvajalnimi načrti vlade ZSSR in vlad vzhodnega bloka.

Proglas nadaljuje: «Ugled naše države v svetu raste kljub vsem spletkam in poskusom in številnih nasprotnikov napredka človeštva, da se prepreči njen socialistični razvoj, poskusov protirevolucionarne birokratske kaste ZSSR, pa tudi reakcionarnih krogov kapitalističnih držav.

Dosledna v obrambi svoje svobode in neodvisnosti in v obrambi miru v svetu, krepi in razširja naša država svoje zveze na političnem, gospodarskem in kulturnem področju z vsemi državami, ki so pripravljene sodelovati na osnovi načela enakopravnosti.

Nato pravi prvomajski proglas CK KPJ:

«Toda poleg napadalne in sovražne politike ZSSR in njenih satelitov se v svetu vnovič pojavljajo tudi druge imperialistične in napadalne tendence proti Jugoslaviji. To so tendence naslednikov nekdanjih fašističnih osvajalcev, kot to kaže primer Trsta in osvobojenih krajev, proti katerim odkrito izražajo združene iredentistične sile osvajalne zahteve in poskušajo z izsiljevanjem in pritiskom doseči, da bi se v Londonu sklenil sporazum na škodo naše države. Ta poskus napada na življenjske interese naših narodov je izzval vaš ogorčenja naših ljudi, ki je prišel do izraza v številnih demonstracijah in protestih.

JUGOSLOVANSKA VLADA IN JUGOSLOVANSKI NARODI NE BODO NIKOMUR DOVOLILI NOBENEGA MESETARJENJA IN NOBENE ZAKULISNE IGRE NA SKODO NASIH ZIVLJENJSKIH INTERESOV !»

Prvomajski proglas poudarja nato, da je izgradnja socializma v Jugoslaviji stopila v novo fazo in da se pod vodstvom KPJ porajajo nove oblike socialistične demokracije. Poleg delavskih svetov, ki so podlaga jugoslovanske socialistične demokracije in ki so v novem gospodarskem sistemu dobili svojo materialno podlago, se dalje razvija tudi proces vse bolj aktivnega sodelovanja delovnih ljudi pri odločevanju o mnogih vprašanjih, ki so jih še pred kratkim reševali izključno državni organi.

Proglas končuje:

«Ljudstva, ki ve kaj hoče, in ki se zna vztrajno in hrabro boriti za uresničenje svojih revolucionarnih ciljev, ni mogoče premagati !»

Danes je končal svoje delo ustanovni kongres združenja rezervnih oficirjev Jugoslavije.

Delegati so sprejeli resolucijo o splošnih nalogah združenja. Resolucija poudarja med drugim, da bo združenje razvijalo prijateljske vezi z vsemi sličnimi orga. nizacijami v inozemstvu, ki se zavzemajo za ista načela v mednarodnih odnosih.

Kongres je nadalje soglasno sprejel protestno resolucijo, ki odločno protestira proti londonski konferenci, ki se vrši brez sodelovanja Jugoslavije, in izraža solidarnost maršalu Titu in zvezni vladi za odločno stališče v vprašanju Trsta.

«Jugoslavija je najbolj poklicana, poudarja resolucija, da rešuje vprašanje Trsta, ker je prebivalstvo Trsta in Slovenskega Primorja, ki je sestavni del slovenskega in hrvatskega narodnostnega ozemlja, dalo desettisoče žrtev v času sužnosti pod fašizmom in med narodnoosvobodilno borbo. To je bil najzgovornejši plebiscit, krvavi plebiscit za priključitev k Jugoslaviji. Jugoslovanska ljudska armada je ob koncu druge svetovne vojne prinesla svobodo prebivalstvu Trsta».

V pismu maršalu Titu poudarjajo rezervni oficirji, da se čutijo vedno mobilizirani, kadar gre za obrambo narodnih interesov in neodvisnosti Jugoslavije, ne glede na to, od kod prihaja ta grožnja.

Nocojšnja «Politika» sodi, da bi razširitev sodne oblasti Italije na Trst pomenila raztegnitev italijanske suverenosti na cono A. List poudarja, da so zahteve Italije v Londonu, da bi bilo kasacijsko sodišče v Rimu pristojno za reševanje pritožb proti odločbam tržaškega sodišča, popolnoma neosnovano. «Kakšno pravico bi delilo rimsko sodišče, je razvidno iz številnih obsodb, ki so jih izrekla italijanska sodišča proti antifašističnim borcem», zaključuje «Politika».

«Medjunarodna politika» piše, da jugoslovansko stališče, ki nasprotuje pristopu k regionalnim paktom, ne pomeni, da Jugoslavija načelno odklanja vsako odgovarjajočo aktivnost s prijateljskimi sosedi. List poudarja potrebo sodelovanja med Jugoslavijo in Grčijo zaradi izmenjave mnenj in razgovorov o skupnih vprašanjih, ki se nanašajo na zavarovanje nacionalne varnosti obeh držav. «Ce bi prišlo do razumevanja, se bodo lahko našle tudi ugodnejše oblike, v katerih bodo skupni interesi na obojestransko zadovoljstvo najbolje zastopani», zaključuje «Medjunarodna politika».

Danes zjutraj je odpotoval iz Beograda Vladimir Dimitrijević Karmanov, prvi sekretar sovjetskega veleposlaništva v Beogradu, za katerega je jugoslovanska vlada nedavno zahtevala, naj zapusti Jugoslavijo zaradi zvez s kominformistično vohunsko skupino, ki je bila nedavno obsojena v Beogradu.

B. B.

Londonsko barantanje se nadaljuje

LONDON, 30. — Angleški, ameriški in italijanski predstavniki na tristranski konferenci o Trstu so se danes ponovno sestali. Njihovi predstavniki so izjavili, da so «težave, ki so večje, kot so predvidevali», o. virale hitro sklenitev sporazumov.

V obveščenih londonskih krogih še vedno ugibajo, kaj bi lahko Italiji dali. Danes govorijo, da bo Rim dobil nadzorstvo nad splošnimi notranjimi zadevami, šolstvom, proizvodnjo, pošto in javnimi deli, ZDA in Anglija pa bi ohranili nadzorstvo nad javno varnostjo.

Medtem, ko so včeraj napovedovali, da se bo konferenca verjetno končala ta teden, so danes izjave bolj pesimistične; pravijo samo, da «še ni znano», kdaj bo konferenca končana. Upajo pa, da bodo ta teden morda le utegnili poslati trem vladam predloge konference. Člani delegacij bodo ostali v Londonu, dokler vlade ne bodo izrazile svojega stališča o teh predlogih.

Novi predlogi Egiptu

LONDON, 30. — Britansko zunanje ministrstvo javlja, da bo britanski poslanik v Egiptu Stevenson odpotoval jutri z letalom v Kairo, kjer bo egiptovski vladi izročil nove predloge britanske vlade.

Stavka 750 tisoč delavcev v jeklarski in petrolejski industriji ZDA

Zvezni sodnik podpisal ukaz za izročitev jeklarn lastnikom - Zaradi stavke v petrolejski industriji bodo morali verjetno tudi avtomobilski vozači prekiniti delo

CHICAGO, 30. — Kakor je napovedal predsednik sindikate kovinarjev Philip Murray, se je danes ob polnoči začela stavka ameriških kovinarjev. Delo popolnoma počiva v največjem jeklarskem kompleksu na svetu «United States Steel». V vseh Združenih državah od San Francisca do atlantske obale so visoke peči druga za drugo prenehale delovati in delavci stražijo pred vhodom tovarn. Danes stavka približno 650.000 delavcev in proizvodnja jekla bo popolnoma prenehala. Samo nekatere tovarne postranske važnosti, ki so že pristale, da s sindikatom podpišejo dogovor, s katerim dovolijo zvišanje mezde, kakor je priporočala vlada, bodo nadaljevale z delom, medtem ko bo ostala industrija pppolnoma mirovala.

Sedaj — je izjavil Murray — morajo pobudo dati upravitelji jeklarn, ki bi se morali pogajati z nami na podlagi priporočil urada za stabilizacijo mezd. Kakor je znano, je ta urad priporočal zvišanje za 26 cent na uro.

Kakor je znano, je bila stavka proglašena zaradi odločitve ameriške sodnijske oblasti, ki je na zahtevo prizadetih podjetij razglasila zasego jeklarn za nezakonito. Zaradi tega ne more minister za trgovino izvršiti ukaza o zasegi, ki ga je Truman izdal v noči od 7. na 8. aprila, zato da prepreči stavko kovinarjev. Sodnik je danes podpisal uradni ukaz o izročitvi jeklarn lastnikom. Toda vladni odvetniki so zahtevali odložitev in takoj se je začela tozadevna razprava. Poznejše je sodnik zavrnil zahtevo za odložitev, ki jo je postavila vlada. Vlada je tudi odredila vse potrebno za priziv na prizivno sodišče v Washingtonu.

Kakor rečeno, so delavci takoj zapustili delo v vsej državi in niso niti čakali, da se peči ohladijo. Do sedaj ni prišlo do incidentov, samo nekateri pooblaščenci nadzorujejo visoke peči, zato da se njihova ohladitev izvrši v redu. Predsednik sindikata Philip Murray je takoj po ukazu za razglasitev stavke zapustil Cleveland in odpotoval v Pittsburgh.

Od polnoči stavka tudi sto tisoč delavcev v petrolejski industriji. S tem stavka v vsej državi skupno 750 tisoč delavcev. Neki predstavnik sindikata je izjavil, da so vse čistilnice v vzhodnih državah že pod nadzorstvom delavskih straž. Neki predstavnik petrolejske družbe «Sinclair Oil Ct. ad Hammond Indiana», pa je izjavil, da bo stavka, če bo trajala, povzročila v malo dneh brezposelnost vseh vozačev v državi. V prvih 72 urah se učinki stavke še ne bodo čutili, ker so nekatere sindikalne zveze dovolile ta rok za popolno prekinitev dela.

Samo v Kaliforniji, kjer proizvajajo čistilnice gorivo za korejsko bojišče, se proizvodnja redno nadaljuje.

Italijanska ladja tihotapila iz Jugoslavije strateški material

BEOGRAD, 30. — Jugoslovanske obalne straže so blizu Splita zalotile italijansko motorno ladjo «Anna Romeo» pod poveljstvom kapitana Luigija Boscola, ki je tihotapila razni strateški material iz Jugoslavije. Ladja, ki se je morala vrniti v Split, bo izpuščena, ko bo posadka plačala globo 3,200.000 lir.

Preiskava je ugotovila, da je motorna ladja «Anna Romeo» večkrat prihajala v Split z izgovorom, da natovarja gradbeni material, dejansko pa je kapitan ladje kupoval od raznih tihotapcev neželezne kovine in drugi strateški material in ga tihotapil v Italijo.

RIO DE JANEIRO, 30. — Od danes zjutraj raziskuje 25 ameriških in brazilskih letal obširno področje v severnovzhodni Braziliji, da bi tam izsledila veliko letalo «Stratocruiser», ki je včeraj izginilo s 50 potniki.

FAŠISTIČNE GROŽNJE ob podpori KP Italije

(Od našega dopisnika)

RIM, 30. — Parlamentarna komisija za notranje zadeve se je danes še enkrat ukvarjala z vladnim ukrepom, ki pomeni nov dokaz protizakonite politike italijanske vlade glede Tržaškega ozemlja, politike, ki prehaja v danem primeru že v nesramno predrznost.

Gre za ukrep, ki se je prvotno pojavljal v čisto volilne namene vsakokrat, kadar so se v Trstu pripravljale volitve, za obljubo, da bo osebje tržaške javne uprave sprejeto v italijansko državno službo, «ko bo Trst priključen Italiji».

Zdaj pa se je v tem odloku pojavil člen 4 v novi formulaciji, ki izključuje od te ugodnosti vse one, ki so «zagrešili določena dejanja, ki so nedvoumno naperjena proti priključitvi STO k Italiji». Italijanska vlada torej ne dela več samo računov s kožo medveda, ki je še v gozdu, temveč kar uzurpira oblast, da kaznuje (seveda zaenkrat hipotetično) one, ki delujejo v skladu z zakonitimi določili mirovne pogodbe, ki niso veljavne samo v Trstu, temveč jih je tudi italijanski parlament sprejel kot del italijanske zakonodaje.

Na današnji seji so se kominformisti, ki so včeraj verjetno vzeli preveč dobesedno formalno stališče o uresničenju mirovne pogodbe in so zato po vsej priliki dobili od svojega vodstva po nosu, umaknili. Medtem ko so včeraj kominformistični člani komisije nastopili proti temu določilu in vložili zahtevo, naj se odlok vrne zbornici v pretres, je danes poslanec Turchi (KPI) sporočil, da umika včerajšnjo zahtevo. Lepa doslednost! In seveda — še lepša «obramba mirovne pogodbe!»

Za stališče italijanske vlade pa je zanimiv odgovor, ki ga je dal danes podtajnik zunanjega ministrstva Taviani na interpelacijo poslanca Berlinguerja (PSI) o nedavnem izgonu šestih Italijanov iz Libije. Taviani je dejal, da italijanska vlada ščiti interese Italilijanov v Libiji, da pa ima to njeno prizadevanje določene meje. V konkretnem primeru je navedel, da je «treba upoštevati, da je bilo teh 6 Italijanov izgnanih iz Libije zaradi njihove politične delavnosti, ki je nasprotovala duhu neodvisnosti naše bivše kolonije».

Delovanje te šestorice je bilo torej protizakonito in italijanska vlada ne more storiti ničesar v njihovo obrambo.

Obenem pa grozi ista vlada s sankcijami proti javnim uslužbencem v Trstu, ki se nočejo podrediti podobnemu protizakonitemu delovanju, ki ga tu odkrito podpira italijanska vlada!

A. P.

Santinove grožnje

Izvedeli smo, da je v ponedeljek 28. t. m. fašistični škof Santin sklical v Trstu konferenco slovenskih in italijanskih duhovnikov cone B. Kot smo slišali so se razgovori vrteli v glavnem okrog pisma, ki so ga svojčas poslali nekateri slovenski, italijanski in hrvatski duhovniki newyoškemu kardinalu Spellmanu, v katerem so postavili na laž brzojavko tržaškega fašističnega škofa, ki jo je poslal istemu kardinalu o preganjanju vere v coni B.

Naši čitatelji se prav gotovo še spominjajo, da smo to pismo objavili tudi v našem dnevniku, a 2. aprila ga je objavil tudi radio jugoslovanske cone Trsta. V našem listu smo tudi že povedali, da je pismo istrskega duhovništva izzvalo strašno jezo tržaškega fašističnega škofa, ki se je počutil kot tat, ki je zasačen z roko v vreči. Objavil je tedaj v svojem glasilu «Vita Nuova» pismo naslovljeno na glavnega urednika tega lista, v katerem pravi med drugim:

«Vi veste gospod direktor, da obstajajo razni načini za falzificiranje pisem. Lahko tudi uporabljajo sisteme, ki jih jugoslovanska policija odlično pozna in tudi uporablja, da neka terorizirana oseba reče in podpiše vse, kar si kdo zaželi».

Po vsem tem bi bilo pričakovati, da bo Santin v ponedeljek od svojih podrejenih duhovnikov iz cone B zahteval naj mu potrdijo, da so bili terorizirani in podpisi z metodami ki jih je omenil v «Vita nuova» izsiljeni. Toda to se ni zgodilo, kajti tisto, kar so pisali istrski duhovniki kardinalu Spelmanu in kar so tudi podpisali, je bila samo gola resnica, ki jo vsak Tržačan, pa naj si bo iz cone A ali B, lahko vsak dan vidi. Zato se je Santin v ponedeljek omejil na grožnje proti vsem tistim duhovnikom, ki bi se še enkrat drznili dajati kakršne koli izjave o tej resnici in njegovo fašistično propagando z brzojavkami v Ameriko in drugam, postavili na laž.

Santin je očitno pozabil, da Trst ni več Italija in da je v coni B ljudska oblast, t. j. tista oblast, ki je fašiste uničila in ki fašističnim ostankom ne dovoli povratka in med njimi tudi fašističnemu škofu ne. On lahko samo še pluje in laže pod zaščito ZVU, toda še to ne vedno z uspehom. To je dokazal ponedeljski sestanek v škofijskem dvorcu, ki je bil precej razgret in so med njim padale grožnje največjih cerkvenih kazni, ki naj bi jih bili deležni tisti duhovniki, ki ne bodo slepo hodili po stopinjah fašističnega škofa.

Ko so istrski duhovniki odhajali iz škofove palače, so se zdeli močno razburjeni. Kajti upravičeno so se vprašali, do kdaj bo tržaški škof zlorabljal svojo kompromitirano cerkveno oblast za izvajanje političnega pritiska na duhovščino, ki nasprotuje njegovim iredentističnim in fašističnim težnjam.

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA GORICA

DNEVNIK SLOVENCEV V ITALIJI

Danes, četrtek 1. maja
Praznik dela
Sonce vzide ob 4.53, zatone ob 19.11. Dolžina dneva 14.18. Luna vzide ob 10.13, zatone ob 1.15.
Jutri, petek 2. maja
Atanazij, Zivana

PRVI MAJ

GORICA, — Kot vsako leto tako praznujejo svetovne množice obletnico čikaških dogodkov v počastitev delavcev, ki so prelili svojo kri za razredne interese.

Tudi letošnji prvi maj bomo na Goriškem praznovali, da se oddolžimo spominu prvih mučencev, ki so zavestno padli za stvar delavskega razreda. Ugotoviti pa moramo, da kljub tolikim letom in tolikim borbam delavska pravica še vedno ni dobojevana, kar nam dokazujejo predvsem dogodki zadnjih dni v naši pokrajini. Delodajalci namreč vztrajno odklanjajo delavske zahteve po zboljšanju delovnih pogojev, zvišanju mezd, sprejemu novih vajencev na delo, izplačilu nagrade za nadproizvodnjo itd. Vse te zahteve, ki so jih delavci postavili že pred časom, so za delodajalce sabotaža, njihove stavke ilegalne itd.

Iz tega se vidi, da je borba za delavske pravice bolj kot potrebna in nujna za življenjski obstoj ogromne večine prebivalstva.

Seveda pa ne smemo ob tem dnevu izgubljati izpred oči še drugega nadvse važnega dejstva, in sicer to, da bivamo Slovenci v državi, ki nas ne priznava kot enakopravne ljudi. Ta brezpravnost nosi v sebi tudi sledove razrednega zatiranja, saj se oblastniki prav dobro zavedajo, da je za uničenje njega naroda v zamejstvu potrebno najprej uničiti njegovo gospodarsko osnovo.

Zatiranje slovenskega zamejskega ljudstva je torej velika krivica, proti kateri se morajo naši ljudje vztrajno boriti. Prvi maj je tudi praznik narodno zatiranih ljudi.

Letošnji prvi maj pa ima še eno posebnost. Proslavljamo ga v času, ko italijanski iredentizem nesramno ponavlja svoje zahteve po Trstu, coni B, Istri in Dalmaciji. Pod klerofašistično oblastjo so te nesramne aspiracije dosegle svoj vrhunec in so zadobile uradni značaj, kajti zagovarjajo jih sami predstavniki oblasti.

Slovenci v Italiji, ki živimo v neposrednem stiku s to tako kruto resničnostjo, ne moremo biti brezbrižni do apetitov italijanske reakcionarne buržoazije. Mi ne moremo in ne smemo mirno gledati, kako italijanski oblastniki pripravljajo pohode na slovenske kraje kot je Trst ter vse to delovanje opravičujejo z bližnjimi volitvami, ki lahko odločijo o usodi Italije».

Kot pripadniki narada, ki je v zadnjih letih tarča neprestanih napadov italijanskega šovinističnega tiska in predstavnikov oblasti, se moramo zavedati, da je treba biti nasproti šovinističnim naklepom še trdnejši predvsem pa enotnejši kot doslej. Naša moč bo samo v enotnosti!

S to mislijo pojdimo Slovenci na današnjo proslavo prvega maja v Štandrež. Zavedajmo se, da so prav sedanji časi za slovenstvo v Italiji zelo kritični in da je potrebna bolj kot kdajkoli poprej naša visoko razvita narodna zavest in delavnost v narodnem smislu.

Živel prvi maj, praznik zatiranega ljudstva!

5. MAJA NADALJEVANJE STAVK V CRDA

Podjetje utrpelo 170 milijonov škode

Kljub temu noče izplačati delavcem zahtevane nagrade, za katero bi potrošilo komaj tretjino omenjene vsote

TRŽIČ, 30. — Po delavski stavki pokrajinskega značaja, ki naj bi podkrepila izmenično stavko, ki so jo delavci Združenih jadranskih ladjedelnic pričeli 16. aprila in je trajala približno deset dni, so sindikalni voditelji delavcev CRDA sklenili, da bodo 5. maja nadaljevali s stavkovnim gibanjem.

V času stavke se je proizvodnja v Združenih ladjedelnicah znižala za 70 odst. Škoda, ki jo je podjetje utrpelo zaradi znižanja produkcije znaša 170 milijonov lir. Izplačilo nagrade delavcem za odvišek proizvodnje, ki jo je podjetje doseglo po letu 1945 pa bi znašalo samo eno tretjino vsote, ki jo je podjetje izgubilo s stavko.

Ceprav ima podjetje veliko škodo, vendar trdovratno vztraja pri odkolnitvi izplačila nagrade in namestitvi vajencev. Stališča delodajalcev ni omajala niti popustljivost delavcev, ki so odložili zahtevo za splošno povišanje prejemkov. Iz tega je razvidno, da hoče vodstvo Združenih ladjedelnic s svojim zadržanjem za vsako ceno podpreti stališče Confindustrije, ki je na svojem zadnjem sestanku s sindikalisti v Rimu izjavila, da je odločno nasprotna vsakemu povišku plač splošnega značaja industrijskim delavcem. Kar se pa tiče posameznih podjetij je Confindustrija izjavila, da se ne smejo pogajati z delavci za noben povišek, dokler ne zapade delovna pogodba prizadetega podjetja.

Pričakovati je, da vodstvo Združenih ladjedelnic ne bo popustilo in so zato sindikalne organizacije delavstva že pripravile na dolgo in ostro borbo in priporočile vsem stro. kam nameščencev, da se vzdržijo vsakega nadurnega dela.

O dobrih in slabih pastirjih

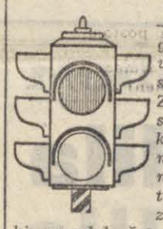

GORICA, 30. — «Katoliški glas» hoče vedno imeti svoj prav. Zvest svoji stari politiki napadanja našega dnevnika nas je tudi v svoji zadnji številki napadel, češ da hvalimo duhovnike, ki so že zdavnaj umrli, medtem ko po drugi strani zagovarjamo obsodbe duhovnikov in zažiganje škofov (?).

Za vse to stavlja tudi primer, kako je Hitler ubil Rommela in kasneje dal položiti na njegovo krsto venec v svojem imenu.

Nespametno bi bilo, da bi zaradi neumnega dejanja prenapihnjenega človeka zašli v polemiko. Res pa je, da so naše simpatije bile vedno na strani ljudskih duhovnikov, ki svojega poklica ne izkoriščajo v protiljudske politične naklepe za interese Vatikana in da smo bili in da tudi bomo nasprotovali duhovnikom, ki so se izneverili svojemu poslanstvu; tudi ljudstvo po naših vaseh jim nasprotuje.

Vprašamo urednika «K. G.» ali se morda strinja z nadškofovo odločitvijo, da bo bral mašo za «deportirance v Jugoslaviji», ker so pač Italijani, medtem ko mu ni mar, kaj se je godilo s Slovenci pod fašizmom, kaj še da bi zanje bral mašo.

Mi se s takim ravnanjem ne strinjamo. Nikjer pa ni rečeno, da bi svojega mišljenja ne izpremenili, če bi nadškofovo mesto zasedel neki drugi Sedej.

Nauk: mi znamo ločiti pravično od krivičnega.

Prispevajte za KULTURNI DOM

Slovenci in Slovenke!

Danes popoldne vsi na proslavo prvega maja v Štandrež. Pričetek ob 16.30 na dvorišču pri Lutmanu. Na sporedu bo govor o pomenu prvega maja in nastop okoliških pevskih zborov. Zvečer ples.

Živel prvi maj, dan borbe slovenskega ljudstva proti nasilnemu italijanskemu šovinizmu in imperializmu!

Kominformovsko izdajanje slovenskih narodnih interesov

GORICA, 30. — Kolikšna je skrb goriških kominformistov za potrebe slovenskega ljudstva v Italiji, se vidi tudi iz tega, da so že pred dvema tednoma ukinili še tisti majhen kotiček na drugi strani «Dela», ki so ga imeli za Gorico. Seveda jim je to prišlo prav, da jim ni bilo treba odgovoriti na naše odločno vprašanje, zakaj se slovenski voditelji kominformistične goriške podružnice ne zanimajo za zatirane slovenske brate v Beneški Sloveniji. S tem pa se stvari ne izpremenijo. Njihov molk imamo za stvarno priznanje naše trditve, da so kominformisti glede beneških Slovencev na istem stališču kot demokristjani in ostale šovinistične stranke, da je namreč Beneška Slovenija «italianissima» in da je zato vsako narodno delo med tamkajšnjimi Slovenci raznarodovanje, ki dovaja do zaostritve tamkajšnjega položaja.

Isti ljudje, ki izdajajo interese zatiranega slovenskega ljudstva v Benečiji pa so, kot se je pokazalo na procesu proti kominformističnim špijonom na Reki, kazali veliko zanimanje za jugoslovanske stvari in za jugoslovansko ljudstvo in njegove napore za uspešen gospodarski razvoj. In take ljudi imamo tudi v Gorici na sedežu kominformistične partije in še celo med tako imenovanimi slovenskimi predstavniki vodstva federacije. Ti ljudje dobivajo dovolj denarja za svoje temne protijugoslovanske naklepe, da plačujejo svoje špijone; da bi pa mislili na zatirano slovensko ljudstvo v Benečiji, da bi prispevali zanj zaradi nasreč pri snežnih plazovih itd. tega ne!

Lepa je njihova morala!

Zato ni nič čudnega, da se po vsem kar se že slabega storili proti Jugoslaviji in našim beneškim bratom, še vedno trkajo na svoja «slovenska prsa» in kričijo, kako vneti zagovorniki slovenskih interesov so!

Čas bi bil, da bi slovenski zapeljanci spoznali njihovo izdajalsko igro in jim obrnili hrbet.

ADRIA EXPRES
ADEX IZLETI
TRIDNEVNI IZLETI
31. maja
in 1. in 2. junija v
LJUBLJANO
ZAGREB
Vpisovanje do 10. maja pri «Adria-Express», Ul. F. Severo 5 b - telefon 29243.

KOLESA, ŠIVALNE STROJE, RADIOAPARATE IN DRUGO
dobite v veliki izbiri tudi na obroke v
TRGOVINI
KNEZ WALTER
NABREŽINA, tel. 22523

Naše miner. vode
Radenska
za okus in zdravje
Rogaška
za zdravje in okus
SO NAJBOLJŠE!

Naročnina PRIMORSKEGA DNEVNIKA za
JUGOSLAVIJO
posamezna številka din 10.-
mesečna naročnina „ 210.-
Naročila za Jugoslavijo sprejema: ADIT, Ljubljana, Tyrševa 34 — Tel. 2009 — Plačate lahko na tekoči račun ADIT pri Komunalni banki št. 6—1—90332—7
Uprava PRIMORSKEGA DNEVNIKA

GOSTILNA
Baučer Albina
(EX BUCHER)
vabi na dobro vino vse stare klente, prijatelje in znance
ŠKEDENJ
ULICA SONCINI ŠT. 30

RUMI
visokokvalitetni
2-cilindrski motorji 125 kub.
MODELI
Turizem-Luksus
Šport - Scooter
5 % sezonski popust
Prodaja na obroke do 24 mesecev
ZALOGA - SERVICE:
Razpliljači - Karburatorji DELL'ORTO - nemški batni (pistoni) in pribor «KS» raznovrsten material za motorna kolesa.
PRILIKE - RABLJENI MOTORJI: C M 125 Sport — Matchless 350 v perfektnem stanju i. dr.
RUMI KOMISIONAR
kvalificirana mehaniška delavnica
Tel. 93468 - Ul. Molino a vapore 6

KRATKE VESTI iz beneških vasi

Platac

V soboto 26. aprila je bila pri nas izredna seja zadružne mlekarne. Na seji so sklenili, da bodo zgradili živinozdravniško ambulanto, da se ubranijo slinavke, ki je že večkrat grozila v tem kraju. V poštev pridejo vasi Grmek, Platac, Kanalac in Brdo. To bo vsem prebivalcem v veliko korist. Tako bo živinozdravnik zdravil živino brezplačno. Če ga namreč zasebniki kličejo, jih to zelo mnogo stane.

Sovodnje

Ker je naša občinska bilanca precej pasivna, so nam dali en milijon in pol posojila. S tem pa se ne bo položaj popravil. Večino občinskih dohodkov namreč požrejo plače občinskih nameščencev. Zniževati števila občinskih nameščencev pa tudi ne moremo. Zato bi se pač morali dvigniti dohodki, ki izvirajo v glavnem iz trošarine. Zaradi nizkega življenjskega standarda prebivalstva pa je potrošnja vina in mesa, od katerih se plačuje trošarina, zelo omejena. Zato ni mogoče izboljšati financ naše občine kakor tudi ne ostalih občin v Beneški Sloveniji s posojili, marveč je treba izboljšati gospodarski položaj, s čimer se bo zvišala življenjska raven prebivalcev in tudi potrošnja. Ob boljšem gospodarskem položaju pa se bo lahko tudi zvišal družinski davek.

Trčmun

S Pokrajinskim kmetijskim nadzorništvom smo se že ukvarjali, ko se je pri nas razširila slinavka. Danes se moramo zopet ukvarjati s tem nadzorništvom, pri čemer bomo videli, kako malo ščiti interese kmetovalcev.

Inšpektorat je pred kratkim izročil raznim kmetom govedo, ki ga bodo izplačali v petih letih. Tako je inšpektorat 28. decembra 1951 izročil kmetu Petričiču Humbertu eno govedo za 177.000 lir, katerim je treba prišteti še 4.000 lir na leto za zavarovanje. V pogodbi, ki jo je ta kmet sklenil, je bilo zapisano, da mu izročijo kravo v 7. mesecu brejosti. Od tedaj so že minuli 4 meseci, toda brejost se vedno traja. Morda pa le gre za kak izreden primer. Mi mislimo, da je tudi to le še en dokaz lahkomiselnosti, da že ne rečemo brezvestnosti, kmetijskega nadzorništva.

OB BLIŽNJIH UPRAVNIH VOLITVAH

Socialdemokratična stranka v Italiji vedno bolj razpada

Socialistično usmerjeni ljudje ne vedo, kam bi se naslonili, ker ne zaupajo v PSDI. O odstopu Carla Andreonija

Pričakovali smo, da bodo upravne volitve v južni Italiji razjasnile položaj med italijanskimi strankami. Tako se je zgodilo vsaj za eno stranko, ki je izstrelila vse svoje naboje. Ta stranka je socialistična demokratska stranka, kateri ni uspelo uresničiti politiko, ki jo je želelo njeno članstvo in gre sedaj zato h končnemu polomu.

To nam potrjuje prav oni tisk, ki bi moral po svoji usmerjenosti podpreti to stranko. To je tisk, ki drži z vlado. «Gazzettino Sera» je 21. aprila pisal: «List „Avanti" poroča, da je Carlo Andreoni — odločen nasprotnik apparentamenta med PSDI in DC — dejal, da bo nittijansko—komunistična lista dobila 25.000 glasov socialistov, vštevši njegovega. Če upoštevamo, da gre za člana vodstva stranke, ki se je odločila za povezavo list z DC in ki je na vsak način povezana z mednarodno socialno demokracijo, res ni moremo biti presrečni».

Te besede ne potrebujejo komentarja. Dodati bi morali le to, da je bilo pisanje lista «Avanti» netočno, ker je Andreoni sklenil, da pojde na volitve skupno z listo Cucchija in Magnanija. No, o tem je pisal kasneje, t. j. 26. aprila tudi «Gazzettino»: «Avtonomno se predstavi na volitvah lista Cucchija in Magnanija, na kateri kandidirata tudi Andreoni in Agnini, ki sta na listo pristala skupno z neko drugo frakcijo disidentov PSDI, končno neodvisna lista delavcev, ki nosi številko ena, ker so jo predložili že 22. t. m.

Stranka PSDI je takoj reagirala, ko je ugotovila, da je Carlo Andreoni voditelj lastnih disidentov, vključen na listi MLI, skupini Cucchija in Magnanija: vodstvo stranke je imelo to kandidaturo za odstop Andreonija in ga je zato izključilo iz stranke. Ta ukrep bodo predložili v dokončno odobritev vodstvu stranke na njegovi prvi seji».

To pomeni, da je Andreoni sklenil, da bo pretrgal vse vezi s tako imenovanim demokratičnim socializmom in da mu je sledil tudi del članov te stranke. Danes že mnogi govore o tej stranki z ironičnim nasmeškom. Ljudje se namreč zavedajo, da nimajo politiki, ki vodijo to stranko, možnosti, da bi dosegli zaupanje volilnih množic. Tako piše n. pr. «Gazzettino Sera» 28. aprila v svoji rubriki «Passi perduti»:

«Onega dne, ko so zadnjič v izvršnem odboru socialdemokratske stranke razpravljali o Carlu Andreoniju, se je senator Romita trenutno prikazal v palači Madama.

«Zdi se mi manjši, kakor po navadi», je pripomnil stari senator Zanardi.

«Seveda», je odgovoril senator Lucifero, «izgublja bazo».

Poleg hudega udarca, ki ga je doživel demokratični socializem, naj omenimo še trenutno oživljanje liste «L'Uomo Qualunque». Pri tem je čudno, da se ta lista ne zveže z MSI, marveč bi hotela nekako kritično nastopati proti temu gibanju. To je zelo čudno, saj vsi vedo, da je imelo gibanje «L'Uomo Qualunque» profašistične težnje. Ker pa je tudi med temi strankami precejšnje nesoglasje, se je zgodilo, da je MSI nastopil proti tem svojim «sorodnikom», ki se jim zdijo preveč prijazni z DC. Nihče pa ne verjame, da ta trenutna prikazen stranke «L'Uuomo Qualunque», pomeni, da se bo ta stranka zopet okrepila. Stranka «L'Uomo Qualunque» je bila povojni pojav in za takega ga tudi imajo, prav zato je tudi šla v pozabo. Če so neka. teri njeni voditelji zopet nastopili na volitvah, nas to ne sme motiti. Po mnenju večine ljudi, bo ta stranka dobila zelo malo glasov.

Danes ni več možnosti ustvarjati zmede, kakor po vojni. Takoj po vojni, ko je komaj propadel fašizem, ni bilo nič čudnega, če tako imenovani «človek s ceste» ni imel zaupanja v stranke. Morda bi Giannini le napredoval, če bi nadomestil načelo «L'Uomo Qualunque» z načelom «socialista qualunque». Na ta način bi morda le pritegnil nekaj ljudi s socialističnimi težnjami, ki danes res ne vedo, kam bi se naslonili in ki upravičeno dvomijo, ali imajo razne skupine, ki se nazivajo socialistične, res pravico do tega naslova.

Širite in čitajte Primorski dnevnik!

ZA OBNOVO SADJEREJE niso dovolj same sadike

Kmetovalcem v Terski dolini so poslali nekaj sadnih drevesc, toda treba jih je tudi poučiti, kako se goji sadje

Tudi v Terski dolini so priskrbeli kmetovalcem nekaj sadik sadnega drevja, da bi obnovili sadjerejo, ki je v zadnjem času precej nazadovala. Ob istem času so poslali v Nadiško dolino 2000 kostanjevih drevesc in bi lahko rekli, da smo na dobri poti. Tudi v Terski dolini so razdelili sadna drevesca brezplačno.

Če bomo kljub temu izrekli nekatere naše kritike, nam bodo dejali da smo kronični nezadovoljneži in da vedno samo godrnjamo. Če že nismo zadovoljni s sedanjim položajem, nam ne morejo očitati, da kritiziramo samo zaradi kritike. Pri tem moramo namreč ugotoviti, da so ono malo, kar so storili, storili pod pritiskom ljudskih zahtev in da ne delajo vsega načrtno.

Res je, razdelili so ta drevesca. Na ta način se bo obnovil del sadjereje, ki je bil uničen. S tem pa se ne bodo menjali pogoji, ki so povzročili uničenje sadnega drevja. Kmetje sadijo drevesca po starih sistemih ter pri tem ne kopljejo dovolj širokih in globokih jam, pri čemer niti ne vedo, kako je treba tem sadikam gnojiti.

Če bodo potem te sadike prepustili in jih ne bodo negovali, bodo podlegle raznim boleznim ter bo iz vsega tega malo uspeha. Poskrbeti je namreč treba, da se kmetje poučijo o raznih preventivnih ukrepih proti tem boleznim z uporabo kemičnih sredstev, s katerimi škropijo drevje. Tudi če drevesa ne usahnejo, bo sadje le slabše vrste in bo malo rodilo. Znano je, da je treba drevje pravilno obrezovati, če hočemo da mnogo in dobro rodi. Tudi če so cepiči dobre vrste, je sad droban, če se ne obreže krošnja, kolikor je treba.

Sedaj torej vidimo, da obnavljajo glede drevja isti položaj kakor je bil pred prvo svetovno vojno 1915-1918 leta, ko je bilo v Terski dolini zelo mnogo sadnega drevja. Zal pa se ne izboljša kmetijski pouk, da bi ta položaj tudi dajal boljše uspehe od onih, kakršni so bile nekoč. Zato je nujno potreben organičen načrt, da se odpravijo razne pomanjkljivosti, pri čemer je treba upoštevati vse činitelje.

Ker so že nekaj storili, naj gredo do kraja, če hočejo, da bo iz tega kaj sadov in da ne pojde vse to delo v izgubo. Drugače bo kakor če bi posejali žito na zemljo, ki sploh ni preorana in obdelana.

Pobiralci starega železa so se tudi modernizirali

GORICA, 30. — V zadnjih tednih so se iskalci starega železa po kraških vaseh modernizirali. Po vzgledu, ki so ga dali v Poljanah, so tudi drugje nakupili priprave, ki so jih med vojno uporabljali za iskanje min, in tako lahko s pomočjo tega aparata nakopljejo veliko več železa in drugih rud kakor prej.

Njihovo nemoteno delo pa že nekaj časa ovira dejstvo, da je trava že precej zrasla in da že zato ne sme delati škode po travnikih in gmajnah, ker so to pač edini kraji, kjer je za živino kaj paše.

Šele pod jesen in na zimo bodo lahko uspešno nadaljevali z delom.

Kolesarska tekma na 1. maj

GORICA, 30. — Mednarodno društvo Cral v Gorici je organiziralo kolesarsko tekmo pod geslom «V. coppa tre industrie», katere se bodo lahko udeležili kolesarji vrste «Amatori» — ENAL, FACE, ki so poravnali članarino za leto 1952. Tekma je veljavna kot prvi poskus prvenstva za Julijsko Benečijo in Furlanijo in pokrajinsko prvenstvo.

Tekmovalci bodo vozili od Ul. Leopardi, po Ul. Skodnik, Ul. Orzoni, Ul. Don Bosco, pevmskem mostu, Podgori, mostu IX. avgusta, ob Soči in Ul. Leoni. Po tej progi bodo vozili 10-krat. Osmič bodo krenili po Grojni, Steverjanu, Oslavju. Pevmi in se vračali po pevmskem mostu do Ul. Colombo in skupno prevozili 95 km.

Dne 1. maja ob 8. uri se bodo tekmovalci zbrali na sedežu društva CRAL v Ul. Brigata Pavia 114.

Vpisnina je 100 + 100 lir. Prijave sprejemajo najkasneje do 9. ure.

Odhod točno ob 9.30.

Občinstvo vljudno naprošamo, da bi tekmovalce, ki bodo privozili po mestnih in stranskih ulicah, navduševali in spodbujali.

Zmagovalcem bodo razdelili bogate darove do 15.000 lir.

Pozivamo vaščane, kjer bodo kolesarji vozili, naj jih navdušujejo pri tej tako lepi tekmi.

Goriški grad

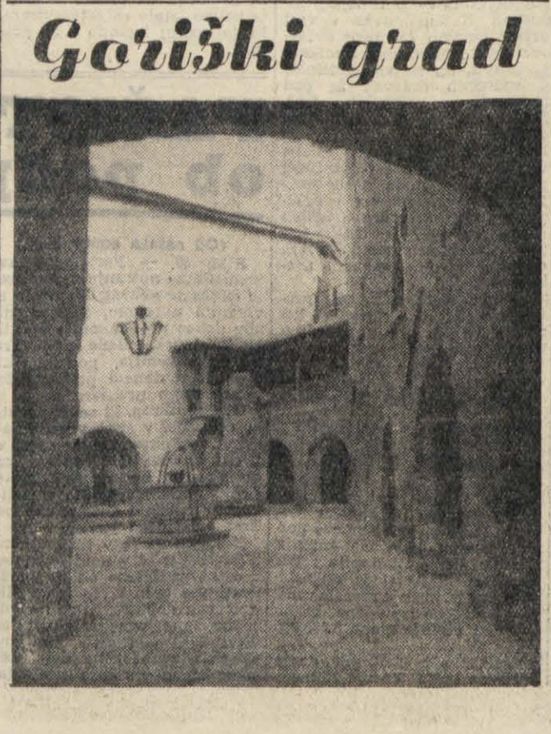

IZPRED SODIŠČA

Nepošten trgovski zastopnik

Obdržal je 40 000 lir, ki jih je izterjal od gospodarjevih odjemalcev

GORICA, 30. — Julija lanskega leta je tovarnar Divano Atilij iz Trsta prijavil sodnim oblastem svojega trgovskega zastopnika 42-letnega Mantovanija Marija iz Trsta. Obdolžil ga je, da je pri raznih odjemalcih v Gorici izterjal za 40.000 lir Divanovih kreditov in si obdržal prejete vsote.

Sodnik dr. Vizzini je razpravo proti Mantovaniju odložil zaradi odsotnosti obtoženca.

V odsotnosti so nato sodili 62-letnemu mehaniku Ballestriju Angenaru iz Savignana pri Modeni. Ballestri je bil obtožen, da je lanskega junija izdal nekrito bančno nakazilo za 283.000 lir. Ceprav je Ballestri nakazilo takoj poravnal, ga je vendar denarni zavod «Banco Credito Generale di Bologna» prijavil sodnim oblastem. Obsodili so ga na plačilo 20 tisoč lir globe.

Mladoletnost ga je rešila kazni

GORICA, 30. — Lanskega oktobra je 17-letni Ziani Franc iz Ul. Monache 8 povozil s kolesom trgovca Franca Vuga iz Ul. Giustiniani.

Vuga je namreč tistega dne prihajal s kolesom po Ul. Garzarolli in hotel zaviti v Ul. V. Veneto. V tistem trenutku pa prihiti s kolesom po Ul. V. Veneto mladi Ziani, ki trči naravnost v Vugo, ki mu je presekal pot. Pri padcu si je Vuga zlomil roko in se precej potolkel po obrazu, zaradi česar se je moral zdraviti 60 dni.

Kot krivec nesreče je moral danes Zian na zagovor na kazensko sodnijo, kjer so ga pomilostili zaradi mladoletnosti.

SPD v Glinščico

GORICA, 30. — Slovensko planinsko društvo v Gorici priredi v nedeljo 4. maja prvi spomladanski izlet v Glinščico pri Boljuncu.

Odhod z avtobusom ob 13.30 s Travnika. Vpisovanje pri Darku Suligoju - urarju na Travniku do četrtka 1. maja.

Seja odbora pokrajinskega sveta

GORICA, 30. — Sinoči se je sestal pod predsedstvom odv. Culota odbor pokrajinskega sveta. Na tej seji so odborniki razpravljali o vprašanjih upravnega značaja in sprejeli nekaj sklepov v zvezi z nameščenci pokrajinske uprave. Podrobnejše poročilo o poteku seje bomo objavili prihodnjič.

KINO

VERDI. 14.30: «Poveljnik Jonny», G. Cooper.

VITTORIA. 15: «Kon Tiki» in «Lovci na človeške glave».

CENTRALE. 15: «Crni kapitan», M. Berti.

MODERNO. 15: «Nevestin pes», F. Granger.

Zadnje predstave ob 21.30; v Verdi pa ob 23.

NOVI FILMI

Sončni Tiki

in Lovci na človeške glave

Filmska družba RKO je v zadnjem času dala na platno dva dokumentarna filma, in sicer «Sončni Tiki» ter «Lovci na človeške glave».

«Sončni Tiki» je dokumentar, ki bi pri svojem nastajanju prav lahko zahteval človeške žrtve. Popisuje namreč plovbo petih junaških Norvežanov, ki so se ob zahodni južnoameriški obali vkrcali splav zgrajen iz svežih hlodov, ter nad tri mesece jadrali na njem ob Ekvatorju proti Polineziji. Junaško podjetje si je zamislil znanstvenik Thor Heyerdalh. Z njim je skušal dokazati teorijo, da se niso prebivalci otokov Polinezije naselili tjakaj iz jugovzhodne azijske celine ali tamkajšnjih otokov, ampak iz veliko oddaljenejše južnoameriške celine. V podkrepitev te teorije je Thor tvegal skupaj s svojimi štirimi ljudmi življenje. Toda pustolovščina je popolnoma uspela, kajti ob ekvatorju pihajo proti Polineziji stalni pasatski vetrovi in tudi morski tokovi imajo isto smer. Dokumentar prikazuje življenje na splavu, lov na morske pse in na koncu splav, ki je na koralnem otoku doživel brodolom.

Drugi dokumentar v barvah pa kaže raziskovanje Lewisa Cotlowa v dolini Amazonke. Za razliko od prejšnjega je dokumentarni film «Lovci na človeške glave» popolnejši, zato pa manj originalen. Snemalci so imeli očitno pri delu večje ugodje. Vendar pa je film zanimiv zaradi življenja plemen ob Amazonki.

IZ TRŽAŠKEGA DNEVNIKA

KRITIKE IN POROČILA

„V Ljubljano jo dajmo"

Gostovanje Prosvetnega društva „Lonjer Katinara" v Tomaju

Krasno pomladansko jutro je spremljalo preteklo nedelo 120 izletnikov skozi oba bloka pri Fernetičih. Na oni strani je čakala praznično odeta Sežana, ki je praznavala obletnico ustanovitve OF. Nešteto zastav, ki so visele raz vseh oken, je dal trgu poseben pečat in to praznično razpoloženje je posebno dobro vplivalo na izletnike.

Po kratkem oddihu smo nadaljevali vožnjo do Tomaja, kjer je nekaj minut po prihodu v zadružni gostilni vse zaživelo. Kljub zgodnji uri je že tekla «zajčja kri», oglasilo se je petje in kakor da ne bi bilo vse to zadosti, so se pojavili pred gostilno z gostim zelenjem okrašeni vozovi, ki so peljali nabornike v Sežano. Pa kako naj bi šli kraški fantje na nabor brez godbe? Vsak voz je imel svoj «orkester», ki sta ga sestavljala harmonika in boben. Vriskanja in ukanja ni bilo ne konca ne kraja in v takem razpoloženju je poteklo jutro do kosila; a kmalu po tem se je vsa množica odpravila na veseličnl prostor: Cefutovo dvorišče, kjer se je sestalo nad 500 domačinov, da prisostvuje sporedu, ki ga je pripravilo prosvetno društvo «Lonjer-Katinara» s svojim pevskim zborom in z dramsko skupino.

Kljub neznatnemu številu pevk in pevcev zveni petje tega zbora skladno in glasovno uravnoveseno, kar se pri tako maloštevilnih zborih le redkokdaj dogaja. Lonjersko-katinarski pevski zbor, ki je žel že ob priliki «Prešernove proslave» v tržaškem Avditoriju toliko uspeha, zasluži vso pohvalo, posebno glede na dejstvo, da vidiš v zboru take pevke, katerih hčere pestujejo svoje otroke. Nad bodo take pevke za zgled vsem drugim pevskim zborom. Tem pevkam gre vse priznanje.

Mešani zbor je zapel «Pozdrav», «Planinsko» in narodno «Slovo» v prvem delu sporeda a v drugem «Pogovor z domom», narodno «Marička» in «Mi otroci smo svobode». Ves spored je bil izvajan precizno in ubrano in so bili pevci in pevke deležni obilnega odobravanja. Velika zasluga gre pevovodji Justu Lavrenčiču, ki je v kratkem času dvignil zbor na zavidljivo višino in ga lahko predstavi tudi zahtevnejšim poslušalcem.

Nisem prijatelj harmonike, a če jo nateguje tak umetnik, kakor je Oskar Kjuder, tedaj menjam svoje mnenje. Poleg tehnike, s kakršno se ponašajo samo virtuozi, se poslužuje Kjuder preračunane dinamike, ki prevzame tudi tistega poslušalca, ki ne stavi harmonike v vrsto elitnih godal. Kjudru vsa čast.

Poseno pohvalo zasluži tudi dramska družina Lonjercev in Katinarcev, ki je uprizorila Ogrinčevo «V Ljubljano jo dajmo». Oče in mati, obe hčeri, hlapec in dekla, snubač in notar, kakor tudi obe priči, vsi so tekmovali, da bi podali svoje vloge kar najpopolnejše. V tej uprizoritvi se je čutila srečna roka Anice Kalanove, ki je zrežirala igro in zasluži za svoje delo največje priznanje.

Po prireditvi so se spet napolnili obširni zunanji in notranji prostori zadružne gostilne in tu se je nadaljevalo veselje, ki je bilo prekinjeno med prireditvijo. Parola vseh je bila «Saj pili so ga v raju že», in ne domačin ne Tržačan se branil kozarca «najboljšega vina na svetu».

In spet se je oglasilo petje in ukanje nabornikov, ki je nadaljevalo do pozne ure, ko smo morali zapustiti prijazni Tomaj in prebrisane Tomajce.

R. P.

Ljudska prosveta

PRIREDITEV V BORŠTU

Dramska družina Sv. Križ priredi v soboto 3. maja ob 20. uri v dvorani v Borštu

"George Dandin"

(Jurij Tepček ali Osramočeni zakonski mož) — Molierovo veseloigro v treh dejanjih

Poslovenil: Ivan Koštial
Režiser: Rudi Košuta

Osebe:

Jurij Tepček (bogat kmet, Angelkin mož — Rudi Košuta; Angelika, Jurijeva žena, hči barona Sotenvilla — Danila Zerjal; Baron Sotenville, selski plemič, Angelkin oče Edi Košuta; Baronica Sotenville, njegova žena — Marica Sonce; Klitander, Angelkin ljubimec — Miro Tretjak; Klavdina, sobarica pri Angeliki — Lilijana Huter; Lubin, kmet v Klitandrovi službi — Lucijan Tence; Colin, sluga pri Juriju Tepčku Lucijan Tence.

Dejanje se razvija pred Jurijevo hišo na vasi

KINO NA OPČINAH
predvaja danes v četrtek 1. in v petek 2. maja z začetkom ob 16. uri zelo zanimiv film:
"Ujetnik trdnjave Ross"
V soboto 3., nedeljo 4. in ponedeljek 5. maja si boste lahko ogledali velefilm svetovnega slovesa, t. j. barvani film:
"Maršalova ljubica"
OGLEJTE SI JIH VSI! PRIDITE VSI!

Nekaj spominov iz osvoboditve Trsta

Napisal Franc Štoka

Dne 2. maja 1945. v večernih urah je prišlo na sedež tržaškega poveljstva mesta obvestilo, da se je v predmestju Trsta na Barkovljanski cesti ustavila kolona zavezniške tankovske vojske, v kateri je tudi glavni štab novozelandske divizije, ki ji poveljuje general Freiberg. Omenjeni poveljnik je prosil za zvezo s poveljstvom mesta. Osebno sem prevzel nalogo, da se povežem z generalom in poiskal sem tolmača, s katerim sva šla k njemu. Po običajnih pozdravih mi je general čestital. Izrazil je svoje presenečenje nad drznostjo operacije, ki so jo izvršile enote IV. armade, ko so pogumno in tehnično dovršeno izpeljale akcijo, s katero so med hudimi bitkami prodrle v Trst in v samem mestu zadale sovražniku odločilen udarec. Povedal je tudi, da so ga njegove izvidnice obvestile, da vlada v Trstu že popolnoma mir in da je prevzelo oblast poveljstvo mesta Trsta, na katero se zdaj obrača, da si izposluje možnost za začasno namestitev svojih čet v mestu. Prosil je tudi za gostoljubnost zase in za štab svoje vojske. Kot gosta poveljstva mesta smo ga naselili v hotelu «Della Ville». **Tako so prišli zavezniki v osvobojeni Trst.**

Začetek pa je bil štiri dni pred tem dogodkom, ko smo dobili na poveljstvo mesta po radiu iz IX. korpusa povelje, da naj začnemo z akcijo. Enote poveljstva mesta so do 30. aprila izvedle vrsto uspešnih akcij v raznih industrijskih objektih. Enote IX. korpusa, ki so se prebile skozi nemški obroč, so 30. aprila zvečer prodrle v prvi in drugi sektor Trsta. Se v isti noči se je začela borba za postojanke v Barkovljah in Rojanu.

Medtem so člani poveljstva mesta preprečili tudi zadnji poizkus tržaškega CLN, ki je hotel pri Sv. Jakobu pod krinko rdeče zastave in pod imenom znanega tržaškega komunista Alojzija Frausina, ki je za časa ilegale padel v roke fašistov, oborožiti v Trstu razkropljene karabinjerje in pritegniti nekaj raznih massovskih in policijskih agentov. Nastop omenjenega avtomobila je te ljudi prepričal, da je zaželeno poiskati kako primerno poslopje in se ne izpostavljati novim «junaštvom».

1. maja 1945. je bil oznanjen tržaškemu delovnemu ljudstvu praznik svobode z glasom topov tankovske brigade, ki je prihajala iz Istre po Boljunski cesti v Trst.

Poveljstvo še obstoječih okupacijskih sil v Trstu je bilo v velikem bunkerju na Občinah, okrog katerega so se bile najsrditejše borbe. Nemški poveljnik se je do skrajnosti upiral, da bi se njegovi podrejeni v še obstoječih utrdbah v mestu predali partizanski vojski. Prepričan je bil, da pripadajo tanki, ki jih je videl posegati v borbo, redni anglo-ameriški vojski, za katero je menil, da je že vkorakala v Trst. Vdati se je hotel le njim. A zaradi izrednih izgub in srditih napadov jugoslovanske vojske in partizanov se je kmalu premislil.

2. maja okrog 11. dopoldne se je javil na poveljstvu mesta, in sicer pri podpisanem, polkovnik Antonio Savio Fonda, samozvani poveljnik divizij CLN vojske v Trstu: «Prišel sem k vam, Stoka, da bi šli na grad Sv. Justa, kjer se hočejo Nemci vdati. Skof Santin mi je to javil in me prosil, naj bi pri vas posredoval. Jaz nimam nikake moči niti možnosti sprejemati vdajo, ali se o njej pogovarjati. Prosil bi vas, da greva skupaj k škofu, kateri ima zveze z nemškim poveljstvom, ki je na gradu Sv. Justa.» Odpeljala sva se na trg Sv. Justa, kamor naju je pospremil tudi neki major, poveljnik jugoslovanske enote. Odšli smo v zakristijo katedrale Sv. Justa, kjer nas je pričakoval Santin. Takoj je stopil v zvezo s poveljnikom gradu, ki je prišel v katedralo, kjer smo, ko je nemški poveljnik končno le spoznal, da bi bilo vsako nadaljnje upiranje brez pomena, dosegli brezpogojno vdajo po mednarodnem pravu. Vdaja jugoslovanski vojski in partizanom se je izvršila. Skof Santin in njegovo spremstvo in Antonio Savio Fonda so bili pri vdaji priče.

Ko smo skupaj šli iz katedrale sta se pojavila na trgu pred cerkvijo dva novozelandska tanka. Se isto noč je poveljstvo IV. armade uredilo vse za prevzem postojanke, ki se je vdala. Naslednji dan smo že videli vojake tretjega rajha, ki so klavrno nastopali pot v ujetniška taborišča.

Bataljon Delavske enotnosti koraka po Istrski ulici pri Sv. Jakobu

Z Opčin čez Lonjer v Trst

Na pohodu z udarnim bataljonom 30. divizije - V petnajstih minutah razoroženih 2.000 mož elitne vojske colonella Fonde - Začudenje Angležev, ki so pred vsemi javnimi uradi videli jugoslovanske straže

Prišel je težko pričakovani dan. Priključil sem se udarnemu bataljonu 30. divizije, ki je odkorakal proti Poklonu. Z menoj so bili še Danilo iz Lonjerja, Marušič, Dečko, Kis in še toliko drugih. Na Opčinah smo bili dva dni v borbi, vendar se nismo mogli prebiti. Zato smo se umaknili nazaj proti Repentabru, kjer nam je načelnik tov. Kajtimir dal nalogo, da se takoj prebijemo v Trst, kjer se že vodijo borbe med delavci in Nemci.

Z Repentabra smo odšli ob dveh popoldne. Del ceste smo prehodili skupaj z osemnajsto, ki je šla na položaje levo od Opčin, mi smo krenili proti Fernečim. Od Bazovice se je slišalo silno streljanje, vendar smo prišli do Orleka, ne da bi nas kdo zaustavljal. Ker že dva dni nismo nič jedli, smo se tam okrepčali, nato smo pa šli čez gmajno na Gropajski vrh, kjer so nas Nemci pozdravili s slabo merjeno salvo. Skrili smo se v borov gozdič in ker nismo vedeli, kakšen je položaj v naši okolici, sem odšel z nekaterimi tovariši v Gropado. Tov. Zora nam je pojasnila, da je pot prosta do Padriča in je takoj poslala tov. Klaro po ostale borce. Od Padriča proti Ključu-Lonjerju smo hodili v koloni po eden, med vsakim je bilo 20 metrov razdalje. Krogle so neprestano frčale okoli nas, posebno še v gozdiču nad Lonjerjem. V okolici je bilo polno nemških bunkerjev, zato smo se zopet ustavili. Bila je že tema. Z dvema tovarišema sem šel naprej v Lonjer, da vzpostavimo zvezo s komando mesta. Povpraševali smo po raznih hišah, ki so bile zaprte in zatemnjene, toda nihče ni vedel nič točnega. Zato smo odšli v Podlonjer, nekaj tovarišev pa sem poslal po bataljon, z naročilom, naj pride do Lonjerja.

Tudi v Podlonjerju nismo zvedeli nič konkretnega. Zato smo se vrnili v Lonjer, da bi dosegli ostale borce. Ti so se umaknili, zato smo odšli naprej proti cesti Trst-Reka. Tovariš me je opozoril, da so na cesti neke postave. Vrgli smo se v jarek, potem pa sem zakričal «stoj!». Nobeden ni odgovoril. Mislili smo, da so Nemci, zato nam ni šlo v glavo, ko so nam povedali, da so borci izvidnice 26. divizije. Objeli smo se in pozdravili, potem jim pa pokazali, oziroma orisali pot do Sv. Ivana. Sami smo šli nazaj k bataljonu ter nato odkorakali zopet v Lonjer, kjer so nas prisrčno sprejeli.

Ker nismo dobili zveze s komando mesta, smo se odločili, da gremo napadat vojašnico v Ul. Rossetti. V koloni po eden smo pri Skilanih zavili na levo, tako da smo prišli pod Villo Revoltello ter se spustili v dolino Roccola. V višini Ul. Mameli se je oglasil nemški šarc. Oglasili so se tudi drugi, vendar nam niso prizadeli velike škode, le Tonček iz Trebč je izgubil tam svoj palec na roki. Vendar si je rano samo obvezal in odšel z nami naprej. V prvih jutranjih urah 1. maja smo prišli pred obzidje vojašnice Vittorio Emanuele. Prvi je korakal Kis, za njim kurir, jaz in ostali. Prišli smo do nekih stopnic, ko se je kurir nenadoma umaknil. Za zidom so bili vojaki pripravljeni na boj. Nekaj ročnih granat, ki smo jih vrgli čez zid, je storilo, da jih je minila vsaka volja do borbe. Zasedli smo položaje okoli droga, na katerega so Italijani nekoč izobešali zastavo, in od tam dominirali vso notranjost vojašnice. Takrat smo zagledali nekega italijanskega vojaka, ki je imel v roki lahko «bredo», na rokavu pa trak z italijansko trobojnico ter napisano CLN. Ko nas je zagledal se je vrgel na tla, da bi zavzel položaj. Ukazal sem mu, naj odloži orožje. Odgovoril je, da tega ne strci, kajti vojašnico mora braniti proti «bandam», ki prihajajo v mesto. Pokazal sem mu titovko, toda vztrajal je pri svojem in dejal, da smo «banda». Ker nismo mogli izgubljati časa sem spustil nekaj strelov po njegovi železni čeladi. Takoj se je dvignil in jo urnih krač popihal.

V vojašnici je bilo polno bunkerjev, orožja in okoli 2.000 mož, elite kolonela Fonde. Nekaj granat je zadostovalo, da se je ta elita kljub lahkim topovom, strojnicam in drugemu orožju, ki so ga imeli v oblici, v manj kot petnajstih minutah vdala. Ukazali smo jim, da takoj odložijo orožje in se zberejo v notranjosti vojašnice. To so seveda takoj napravili.

Takrat so pričeli prihajati tudi prvi borci 26. divizije, ki so napadli vojašnico V. centra. Na nekem križišču z Ul. Rossetti smo videli prvi jugoslovanski tank. Tov. Greif je prišel k nam in nam dejal, naj damo orožje borcem Delavske enotnosti, kar smo z veseljem storili. Se bolj veseli pa so bili ti borci, ki so takoj krenili naprej v borbo. Čez nekaj ur je prišlo povelje, da moramo vse «junake», ki smo jih imeli zaprte v vojašnici, izpustiti na svobodo. Zarečih obrazov so jo v nekaj trenutkih odkurili.

Odšli smo v mesto. Zasedli smo razne urade, med njimi prefekturo in občino. Angleži so začudeno gledali, ko so videli pred vsemi javnimi poslopji našo vojsko. Drugega maja smo odšli v Barkovlje po angleškega generala, in ga pripeljali v Hotel de la ville. Ta je zelo hvalil naše borce in se čudil, kako smo tako hitro obračunali z našim skupnim sovražnikom.

FRANC FERLUGA-CVEK

Drobni dogodki iz velike borbe za osvoboditev Trsta

Od 26. do 30. aprila 1945 na komandi sektorja Škedenj - Klavrna pojava in vloga CLN-ovcev v borbi za osvoboditev - Neuspel napad na Škedenj

O zgodovini osvoboditve Trsta se je že mnogo pisalo in nimamo tu namena polemizirati z nikomer, ker bomo to vprašanje načeli ob drugi priliki. V tem članku bomo le na kratko opisali potek priprav in borbe za osvoboditev Trsta v enem izmed sektorjev, namreč v Škednju. Že v začetku moramo povedati: Kdor to piše, je v onih dneh imel preveč posla z orožjem, z ranjenci in padlimi borci, da bi si beležil točne datume za vsako posamezno epizodo; zato je možno, da se krade v to reportažo kaka malenkostna netočnost v datumu, sicer pa so vsi podatki točni in popolnoma avtentični.

Ne bomo tu opisovali večletne politične borbe in dela Osvobodilne fronte vse od jeseni 1941 do zadnjih dni okupacije, tudi ne bomo govorili o pripravah tržaškega proletariata v okviru «Delavske enotnosti», ampak preidemo kar na 26. april 1945.

Poveljstvo škedenjskega sektorja

V stanovanju Lidije Sancin, po domače od Kotala v «Njivci» v Škednju, se je 26. aprila zvečer bivši okrajni odbor OF konstituiral v komando sektorja. Za komandanta je bil postavljen Lukan Rudi, za pomočnika Bensi Giulio. Nepoučeni bralec bi mislil, da je bila tako sestavljena komanda, dočim ni bilo vojske nikjer. Toda kapilarična organizacija Osvobodilne fronte je obsegala prav vse prebivalstvo razen tovarn, kjer so bile postavljene notranje komande (v škedenjskem sektorju v ILVA ter Rafineriji pri Sv. Soboti). Tudi tovarniške komande s svojimi bataljoni so spadale pod sektorsko komando, le da je bilo njihovo področje omejeno v glavnem na tovarniške objekte.

Da damo vsaj medlo sliko o celotni pripravi za vstajo, bomo navedli le organizacijo sanitete.

V samem škedenjskem sektorju so bile organizirane štiri ambulante in sicer: v gostilniških prostorih gostilne Smec v Ul. Pane Bianco, v «Casa materna» v Kaluži, v škedenjskem «Ricreatorio» in v tovarni ILVA. Edino ambulanta v «Ricreatoriu» ni imela dela, dočim so ga imele ostale še preveč. Poleg bolničarskega osebja sta v teh ambulantah pomagala dr. Storici, ki se je rade volje odzval pozivu ter zobozdravnik dr. Achtzel, ki je kot Žid bil zaprt v rižarni in se je prostovoljno javil.

Upor se je začel

Omenili smo že, da se je 26. aprila konstituirala komanda, toda do 28. popoldne ni bilo borb, le večje oborožene patrole so zvečer blokirale dohode v Škedenj ter vso noč patrolirale po ulicah. 28. aprila, ob dveh popoldne, je prišlo povelje za splošno vstajo. Iz dveh bunkerjev je bilo dvignjeno orožje, spravljeno tja že prej. S tem orožjem je bila oborožena prva četa.

Tov. Segulin Jožko, delavec iz rafinerije pri Sv. Soboti ter komandir čete, si je kar sam priskrbel orožje tako, da je na cesti, ki vodi od Sv. Ane v Škedenj, z naperjeno pištolo ustavil tovorni avto «X Mas», v katerem sta se vozila dva MAS-ovca, jima pobral brzostrelki ter zaplenil avto. Isti tovariš je pol ure za tem, okoli 15. ure s pomočjo nekega drugega borca razorožil 17 vojakov «Guardia civica» v bivši karabinjerski vojašnici. Pri tem razoroževanju je prišlo do zanimivih ugotovitev. Eni so prepričevali druge, da je CLN za partizane, za Tita, dočim so drugi trdili, da to ni res. Se sami med seboj se niso spoznali in dovolj je značilna izjava enega teh vojakov, ki je rekel: «Chi ci comprende più?», «kdo naj se tu spozna?».

Z orožjem, pridobljenim s temi razorožitvami je bilo oboroženih že okoli sto borcev. S tem je bil dejansko Škedenj že osvobojen. Ostale so še nemške ter fašistične postojanke v «Zeleni hiši» pri lesnem skladišču pod Škednjem, rižarna, tovarna žarnic in skladišče CRDA pri Sv. Ani ter topniška baterija na griču Sv. Pantaleona. Te postojanke so bile popolnoma blokirane ter se vojaki čez dan niso premikali iz njih.

Ko so SS-ovci ter ostala nemška vojska v rižarni spoznali, da nimajo nobenega izhoda, so v noči od 28. na 29. april zrušili dimnik, kjer so zažigali antifašistične borce, ter pod zaščito temne noči skozi predor pod Škednjem pobegnili v mesto.

Prvi borci, ki so nato vdrli v rižarno, so bili delavci-borci bataljona tovarne ILVA. Kmalu za njimi, še v mraku, so prišli v rižarno škedenjski borci. Tu ni bilo borb, le enkrat so Nemci ter ostali fašisti iz tovarne žarnic pri Sv. Ani skušali prodreti do rižarne in v teh borbah je padel delavec Sarra iz tovarne ILVA, zadet v trebuh. Ko ni bilo borb, so Škedenjci nosili iz rižarne v Škedenj orožje, da bi z njim oborožili nove borce, ki so se kar v trumah prijavljali na komandi škedenjskega bataljona, ki je imel svoj sedež v «Casa materna».

Radi bi pristavili svoj lonček...

Ob tej priliki navajamo zanimiv dogodek, ki dovolj jasno karakterizira značaj in namen ljudi, ki si danes prisvajajo zasluge za osvoboditev Trsta. Zgodaj zjutraj 29. aprila se je v Škednju pojavila skupinica mož, katere je vodil kot vodič — in ne vodja delegacije — Italo Soncini. Ta delegacija je skušala, vsaj tako je izjavljala, priti v zvezo s komando mesta Trst, ki je bila takrat na Kolonkovcu. Ko so bile namreč borbe za osvoboditev Trsta v polnem teku in ko so nekateri krogi uvideli, da ne bodo uspeli v svojih načrtih zavreti revolucije, so iskali zveze s komando mesta, da bi tako vsaj v zadnjem trenutku pristavili k ognju svoj lonček. Iskali so torej zveze ter precej nebulozno skušali postavljati neke zahteve.

Popolnoma je razumljivo, da niso naleteli na zaželeno «razumevanje». Med razgovori o povsem navadnih in najmanj važnih vprašanjih, je prišla vest, da je prispel pred rižarno tovorni avto «borcev» CLN, ter da ti vojaki streljajo proti škedenjskim borcem. Razgovori, ki so bili že itak brezpredmetni so se zaključili takò, da je komandant celega sektorja, tov. Nardin pozval te delegate, naj se kar priključi jo borcem, če imajo dejanski namen boriti se proti okupatorju. In «delegati» so se izgubili v meglo.

CLN-ovski vojaki mimo nemških bunkerjev brez strela

Kar se tiče tovornega avtomobila CLN-ovcev, je bila stvar sledeča: Ne vemo kako so ti vojaki na tovornem avtomobilu prišli do rižarne. Pot je namreč le ena. Pri Sv. Ani je bil na dvorišču gostilne po domače «Pri Kajonu» nemški bunker, na drugi strani ceste in trga je skladišče CRDA ter tovarna žarnic. V obeh teh objektih je bilo okoli 700 nemških ter fašističnih vojakov, cesta med obema objektoma je kvečjemu deset metrov široka. Kako je mogoče, da so Nemci in fašisti pustili tovorni avto s tridesetimi «protiokupatorskimi borci» skozi to odprtino mimo tovarne in bunkerja do rižarne ter kvečjemu pol ure pozneje po isti poti nazaj, je stvar, ki jo zna razložiti samo, kdor piše zgodovino v pisarni in ki borbe niti videl ni, ali pa kdor piše zgodovino tako, kakor si želi, da bi bila.

Pa pustimo ta razglabljanja in preidimo na dejstvo samo. Pred rižarno je prispel tovorni avtomobil naložen z uniformiranimi ljudmi vseh mogočih uniform od bivše italijanske oficirske uniforme do vojakov «Guardia civica» ter «X Mas», ki so nosili na levem rokavu trak CLN. Začeli so streljati proti našim borcem. Ti so se trenutno umaknili ter obvestili komando. Takoj je prispel na mesto tov. Nardin v spremstvu še enega člana komande bataljona ter ukazal tako imenovanim borcem CLN ali slavnih 11 brigad, naj se takoj umaknejo. Ne bev ne mev — in CLN-ovci so bili že na tovornem avtomobilu ter se po že prej omenjeni in opisani poti med nemškimi bunkerji ter postojankami umaknili spet v središče mesta. Kako so šli skozi te nemške postojanke ob belem dnevu s tovornim avtomobilom, ne da bi Nemci ali fašisti izstrelili en edini strel proti njim ali vsaj za njimi, je vprašanje, ki ga bodo reševali slavni komandanti 11 brigad in njim enaki «zgodovinarji».

Celica v Rižarni, kjer so Nemci mučili naše ljudi

Zadnji nemški poizkus

30. aprila so skušali Nemci ter ustaši in fašisti iz omenjene postojanke vdreti v Škedenj. Okoli ene popoldne so sicer prodrli do bivše karabinjerske vojašnice. Protinapad škedenjskih borcev po Ul. Vignetti, po Skabarjevi rivi, po škedenjski cesti ter iz škedenjskega pokopališča je prisilil Nemce ter njihove soborce k umiku, pustili so dva mrtva, enega hujše ranjenega ter na naši strani več ranjencev. Po nekem ujetniku-Nemcu je komanda skušala priti do pogajanj, da bi se tako zmanjšale žrtve, kajti mi nismo razpolagali z orožjem za napad na tako postojanko, nismo imeli niti težjih strojnic, še manj pa topov ali metalcev min. Seveda do pogajanj ni prišlo.

Predaleč bi nas privedlo naštevanje vseh manjših in večjih prask na mostu pri Sv. Ani ter drugod, omenimo naj samo, da je ves škedenjski sektor bil že popolnoma osvobojen ter da je ostala le prej omenjena velika nemška postojanka v tovarni žarnic. To je uničila jugoslovanska armada, ki je prispela v Škedenj zadnjega aprila ob 20. uri zvečer. Ves Škedenj je bil kljub hudim dogodkom vojne in borbe, na nogah in če ne bi Jugoslovanska armada imela tako težkih nalog še pred seboj, ter tako težkih naporov za seboj, bi jo bilo škedenjsko ljudstvo utopilo v likerjih, žganju in vinu ter vsem dobrim, kar ga je posamezno gospodinjstvo, po dolgih letih vojne še premoglo.

F. U

Med boji okoli sodniške palače

Ko so fašisti zažgali slovenski Narodni dom v Trstu...

Ko so delali razne zapiske pred pol stoletja in še več, ni nihče mislil, da bodo danes tajni zapiski postali dokumenti. Fašizem v Italiji leta 1920 še ni bil na oblasti, pot pa mu je utirala buržoazija v strahu pred mogočno silo delovnega ljudstva. Omenili so že ti zapiski, ki govore, kako je bilo 13. julija 1920 v Trstu, ko so fašisti zažgali slovenski Narodni dom. Temu in k današnjim dnem ni treba nikakih posebnih komentarjev, saj nam bo tak zadnji iz one dobe dovolj povedal.

* * *

«Ko sem stopil iz Narodnega doma, kjer sem stanoval, sem zagledal povsod italijanske trobojnice. Kaj se je spet zgodilo? Vedeli smo, da izobešanje teh zastav še nikoli ni oznanjalo česa dobrega. Vselej, kadar so se pojavile na hišah, je sledil pogrom nad našim življem. Skrbi za obstoj našega slovenskega življa so bile vsak dan vsiljivejše. Spoznali smo nečlovečnost in brezobzirnost italijanskega pritiska, ki se je zajedal v naše narodno telo počasi, kakor vijak, z vso gotovostjo in z vsakim trenutkom vse globlje. Že v dopoldanskih urah mi je neki znanec pripovedoval, da ve zagotovo, da bodo ta dan fašisti zažgali Narodni dom, in mi svetoval, naj bežim iz svojega stanovanja. Kako naj bi mu verjel? Kje bi mogel verjeti, da bi se v civilizirani človeški družbi našli ljudje, ki bi hoteli storiti kaj takega. Če pa bi bilo res, kako je mogoče zažgati tako poslopje, kakršno je Narodni dom, ki je grajen iz kamna in železa. Saj to ne more goreti in pogoreti. Te in take misli so me spremljale ves dan.

Malo pred šesto uro popoldne je pozvonila soseda in povedala, da je neka Italijanka pred nekoliko minutami sporočila vsa prestrašena, da bodo še danes zažgali Narodni dom. Naj bežimo. Se vedno nisem mogel verjeti, da se bo zgodilo to, kar je že čez nekaj minut postalo kruta resnica. Kmalu po odhodu sosede se je zaslišalo iz smeri, kjer stoji poštno poslopje, rjovenje drhali.

V Narodnem domu je bila takrat kavarna, v enem delu hotelske sobe, v drugem delu pa stanovanjski prostori. Z ulice se je slišalo divje vpitje in streljanje. Na stopnišču so se zbrale žene, otroci in med njimi sem bil edini moški. Umaknili smo se v tretje nadstropje, kar zaslišimo v veži žvenketanje stekla, glasovi so postali mnogo razločnejši, vpitje ter streljanje pa je bilo čuti skoro v neposredni bližini. Prepričani smo bili, da je drhal vdrla skozi vhodna vrata. Svojih stanovanj v tej situaciji seveda nismo mogli braniti in se nam je zdelo edino rešilno, da se zapremo pod streho. Podstrešje je bilo namreč zaradi večje varnosti pred požarom obzidano in zavarovano z močnimi železnimi vrati. Podstrešje za naš stanovanjski del je mejilo z močnim zidom in z enakimi železnimi vrati na hotelsko podstrešje. Vrata tega podstrešja so bila odklenjena, na levi strani sem opazil stopnice, na desni strani pa je bilo kakih 30 žensk in otrok s kupi kovčkov in prtljage. To so bili romunski izseljenci, ki so stanovali na hotelskem podstrešju, da je bilo ceneje. Zdeli so mirno na svoji prtljagi in topo gledali predse.

Porodila se mi je misel, da bi bežali po stopnicah v hotel in iz hotela na ulico. Ko sem hotel to storiti, mi je zastala kri. Po stopnicah se je dvigal dušljiv dim, ki je ravnokar dosegel vrh. V tem trenutku se je kak meter od stopnišča, na moji desni, avtomatično ustavilo dvigalo, ki je bilo v plamenih. V nos nam je udaril smrad po gorečem bencinu. Nazaj! Bežali smo in ko smo bili sredi podstrešja, je ves prostor z nepopisno naglico zajel dušljiv plin in dim. Postalo je neznosno vroče. Spomnili sem se Romunov in se ozrl. Skozi siv dim sem videl, da je oni prostor ves v plamenih. Romuni so bili izgubljeni. Z drugimi sem bežal s podstrešja. Krenili smo proti zadnji strani poslopja nad bivšo tiskarno «Edinost». Tam je bila terasa, na kateri so stranke sušile perilo. Pod to teraso je bila še ena nekoliko niže in je spadala k sosednji hiši. Videli smo rešitev v tem, da se čez našo teraso spustimo na sosednjo hišo, od koder bi se nam morda beg posrečil. Medtem pa smo bili priče divjega početja italijanskih fašistov. Prek steklene strehe gledališča smo videli na hotelski hodnik, na katerem so begali napadalci, oboroženi s pištolami. Ko so nas zapazili, so začeli streljati proti nam. Ko pa smo se povzpeli na zid, ki nas je ločil od sosednje terase, so z bližnje strehe poštne palače začeli streljati na nas. Tudi ta pot nam je bila torej zaprta. Kaj storiti? Tavali smo okrog in se slučajno znašli na stopnišču tistega dela, kjer je bila poprej tiskarna. Na slepo srečo smo se spustili po stopnicah. V veži smo našli drugo skupino ljudi, večinoma znanih, med njimi tudi urednika Ekarja, ki je predlagal, naj bi odprli stranska vrata in skušali pobegniti. Tu je bil namreč vhod v Narodni dom z Ulice Giorgio Galatti in teh odpornih železnih vrat drhal ni mogla razbiti. Bili smo v veži pred stopnišči, na eni strani hodnika je bil vhod v kavarno in stopnišča v naša stanovanja, na drugi pa stopnišče proti bivši tiskarni. Kavarniška vrata so bila zaprta. Skozi steno in s ceste smo slišali prasketanje požara v kavarni, ki je bila vsa v ognju. Stopil sem k vratom, da bi videl, ali bi se morda res dalo od tod pobegniti. Toda kakor hitro me je zagledala množica na ulici, se je vpitje okrepilo. Padlo je nekaj strelov. Umaknil sem se. Torej tudi tu ni izhoda. Vedel sem, da ga kje drugje tudi ne bi mogli najti. Pred tem nam je bilo edino upanje izhod na hotelski strani, toda tam so gorele in se rušile stopnice; ostane nam torej le smrt pod razvalinami gorečega poslopja.

Medtem so se godile na ulici stvari, o katerih seveda takrat nismo imeli niti pojma. Narodni dom je gorel kot bakla. Požar, ki ga zaneti bencin, je strahoten in zublji ognja so začeli ogrožati že sosednjo stavbo. Poklicali so gasilce, da bodo preprečili razširitev požara na sosednja poslopja, ne pa da bi gasili Narodni dom. V ta namen so morali, na našo srečo, izprazniti ulico.

Slovenec Janez Kraigher iz Postojne, ki se je takrat slučajno mudil v bližini Narodnega doma, je, brž ko je videl, da so ulico izpraznili, skočil proti našim vratom in zaklical: «Zdaj je čas, rešite se!»

Planili smo proti vratom in stopili na ulico. Ker sem vedel, da bi drhal prej opazila bežeče kakor druge, smo zadržali korak. Na ulici so bili samo gasilci, na trgu pa bolj redke gruče ljudi. Razbesnela množica je divjala na Piazza della Caserma. Poštna palača pa je bila kakor zbirka lož v gledališču. Iz vsakega okna je molelo najmanj deset glav. Ko so opazili naš beg, je iz poštnega poslopja zavreščalo.

«Guardé i sciavi che scampa. Mazzéli, coppéli!» Po naše bi rekli: Glejte ščave (psovka, ki je veljala nam Slovencem), ki beže. Potolcite jih, pobijte jih!» Tako so kričali ljudje, ki vsak dan molijo k bogu in vsem svetnikom. Na spodnjem delu poštnega trga je stal odred karabinjerjev. Kakor hitro so nas opazili, so dvignili puške k ramenom. Ozrl sem se, da bi videl, kje so ostali. Toda nikogar nisem opazil, vsi so izginili. Kakor sem pozneje zvedel, so jih nekaj polovili, jih zaprli in strahovito pretepli. Takrat je bila ura okrog pol osmih. Na vogalu Ulice Caserma sem zagledal grozen prizor. Dva karabinjerja sta peljala proti kvesturi našega rešitelja Janeza Kraigherja. Imel je vso glavo razbito in ves obraz v krvi.

Zatekel sem se k znancem. Toda moral sem obvestiti sorodnike, da sem se rešil iz gorečega pekla. Prišel sem znova v neposredno bližino drhali, ki so je bile polne vse ulice okoli Narodnega doma. Narodni dom je gorel. Iz oken so švigali strnjeni dolgi zublji. Prasketalo je in pokalo in, ko se je od časa do časa pogreznil kak strop, je zagrmelo, drhal pa je divje zakričala: «Evviva l'Italia, abasso i sc'iavi!» Stanovanje je gorelo z vso silo in čutil sem, da propada vse, kar sva si z muko in znojem ustvarila z ženo. Tako težko pridobljeni prihranki, delo najinih rok, težko učakani uspehi dveh marljivih ljudi, ki so prihajali šele po dolgih letih, rokopisi, knjige, pohištvo, vse to je sedaj pred mojimi očmi žrl požar. Pred menoj pa je divjala drhal, ki ne bo imela od vsega tega nikoli niti najmanjše koristi. Uživala pa je tako neizmerno, kakor je neizmerna bolest prizadetega.

Kmalu za tem sem zvedel nekaj podrobnosti o nastanku požara. Neki Giunta, majhen advokat in velik gobezdač, ki je po prevratu prišel iz Italije v Trst, je vodil dobro pripravljeni in točno po načrtu izvršeni zločin, ki se je skuhal v fašistični kuhinji. Na Piazza Grande je priredil shod, na katerem je nahujskal drhal, in jo vodil pred Narodni dom. Sočasno so drugi pripravili vse potrebno, in sicer v vojašnici, ki je stala nasproti Narodnega doma. Ko je množica prispela v bližino Narodnega doma, so znosili v vojašnici pripravljeni bencin v Narodni dom, polili z njim dvigala, stopnišča, stene in pod ter zažgali.

Drugo jutro sem šel v tiskarno, ki so jo zasedli karabinjerji, «da bi nas čuvali». Našel sem v uredništvu in tiskarni vse razbito in razmetano, razen strojev in črkovnega materiala. Sele pozneje mi je prišlo na misel, zakaj niso razbili tudi strojev in črkovnega materiala. Ves ta material so hoteli namreč kupiti in to za smešno nizko ceno, za fašistično glasilo «La Nazione». S takim predlogom je k nam prišel sam šef tega glasila Cesari. Toda s svojim predlogom, ki naj bi zadel dve muhi na en mah, ni uspel. Hoteli so preprečiti delo edine slovenske tiskarne in izhajanje lista «Edinost», na drugi strani pa dobiti prvovrsten tehnični material za svoj list.

Delavci in uslužbenci «Edinosti» pa so s svojo neverjetno žilavostjo omogočili nadaljnje delo tiskarne in izhajanje slovenskega lista «Edinost». Nad menoj so bili stalno policijski agenti in me zasledovali celo na ulici. Živčno ubit sem odšel iz Trsta, da si naberem novih moči. Ko pa je prišel čas, ko bi se moral vrniti v Trst, so mi italijanske oblasti zavrnile povratek. Tako sem ostal na cesti gol, brez vsega in tudi brez službe.»

* * *

Ti spomini so bili pisani kmalu po požigu Narodnega doma. Toda naši ljudje hranijo v svojih srcih nešteto takih spominov, ki jih tudi stoletja ne bodo mogla nikoli zabrisati. Če pa bi strnili take zapiske, ki jih je na tisoče iz let fašističnega vladanja v Trstu, na tisoče in tisoče iz obdobja okupacije in na tisoče iz obdobja po vojni, bi iz teh spominov nastala ne samo ogromna knjiga, ki bi govorila o krvi, požiganju, uničevanju, razbijanju, bencinu, ricinusu, ki bi govorila o trpljenju naših ljudi, ampak bi bila to obtožnica fašizma in opomin vsemu človeštvu, naj, dokler je še čas, preprečí nastajanje in pojavljanje fašizma v «novi» Italiji.

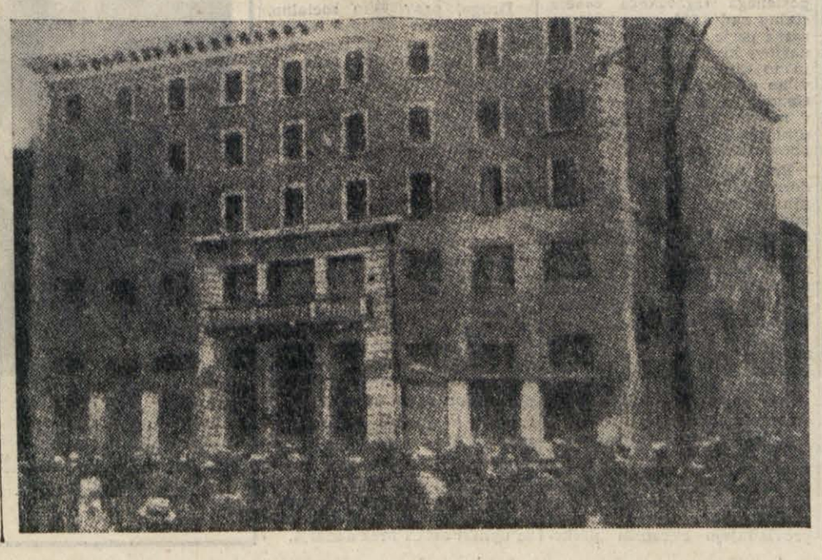

PRVI MAJ

borbeni praznik delavskega razreda

Prvi maj je borbeni praznik delavskega razreda. Na ta dan se delavski razred ozre na prehojeno pot, napravi obračun pretekle borbe in si začrta neposredne cilje bodoče borbe. Prvi maj je hkrati pregled sil delovnega ljudstva in otipljiv dokaz važnosti in teže, ki jo ima delovno ljudstvo v gospodarskem in političnem življenju sodobne družbe. Delavski razred, strnjen v svojih strokovnih organizacijah — sindikatu — je hkrati najtrdnejša opora vsega demokratičnega gibanja v njegovi borbi za svobodo, pravice in socialni napredek človeštva.

Če pogledamo s tega stališča na bližnjo preteklost tržaškega delavskega razreda, moramo na žalost ugotoviti, da je predvsem po krivdi kominformističnih voditeljev tržaški delavski razred v glavnem odpovedal v tej borbi za demokracijo in socialni napredek tržaškega delovnega ljudstva.

Do zloglasne resolucije Kominforma je tržaški delavski razred častno izpolnjeval svojo zgodovinsko poslanstvo v borbi za osnovne človečanske pravice, stal trdno ob strani naprednega gibanja in ga odločno podpiral v borbi za demokratične svoboščine tržaškega slovenskega in italijanskega prebivalstva.

Po tej zločinski resoluciji pa so kominformistični agenti v vrstah tržaškega delavskega gibanja razbili borbeno skupnost tržaškega delovnega ljudstva in tako povzročili zastoj v borbi za zaščito pravic in koristi tržaških delavcev, hkrati pa je zaradi pomanjkanja strnjene in borbene fronte delavskega razreda odpadla osnovna opora tržaškega demokratičnega gibanja, kar je imelo za posledico postopno jačenje in krepitev reakcionarnih sil, ki so iz defenzive prešle v odkrito iredentistično in šovinistično ofenzivo.

Tej iredentistični in šovinistični ofenzivi italijanske buržoazije so kominformistični voditelji ponudili celo ideološko opravičilo, ko so proglasili herojsko preteklost tržaškega delavskega razreda za «sramotno preteklost» in «nacionalizem». Če so osnove borbe, na katerih je tržaški delavski razred uspešno tolkel tržaško iredentistično in kolaboracionistično buržoazijo, jo premagal v antifašistični vojni in je tudi po vojni vse do Kominforma uspešno zaustavljal pot — sramotna preteklost in nacionalizem, potem to pomeni, da je mesto tržaškega proletariata na strani italijanske imperialistične buržoazije in da jo mora podpreti v njenih poskusih, da se ponovno dokoplje do absolutne oblasti v Trstu, v jugoslovanski coni Tržaškega ozemlja in pozneje, ob ugodnih okoliščinah, na škodo še drugih področij jugoslovanske zemlje.

Da to ni samo logični zaključek iz «sramotne preteklosti» tržaškega proletariata, nam dokazuje vsa praksa kominformističnih voditeljev v sindikalni organizaciji tržaškega delavstva in v tržaškem demokratičnem gibanju na splošno. Ta praksa je tržaške kominformistične voditelje postopno privedla do popolnega solidariziranja z iredentisti in šovinisti, kot se je to dogajalo stalno v občinskem mestnem svetu, zlasti pa ob priliki iredentistično-fašističnih izgredov preteklega 20. marca in naslednje dni.

Danes je vsakemu zavednemu in iskrenemu demokratu jasno, da so Enotni sindikati — nekdanja trdna opora tržaške demokracije — danes dejansko v službi italijanskega buržoaznega iredentizma, in da jih kominformistično vodstvo skuša še v večji meri izrabiti za gonjo proti oblasti delovnega ljudstva v Istrskem okrožju in v splošni klevetniški kampanji proti socialistični Jugoslaviji.

Strokovna organizacija naprednih tržaških delavcev je tako po krivdi kominformističnih voditeljev postala mrtva v fronti tržaške demokracije in se jo skuša celo spremeniti v udarno pest pohlepne italijanske buržoazije.

Res je, da je taka politika kominformističnih voditeljev naletela na odpor v vrstah delavskega razreda in da je zaradi tega v stalnem opadanju vpliv tega vodstva na tržaške delavce; a tudi tisto nemajhno število delavcev, ki se je že odtegnilo temu vplivu, še ne predstavlja danes žive postavke v tržaškem demokratičnem gibanju, ker tako postavko more tvoriti le odkrit prehod v ofenzivo proti kominformistični politiki predvsem na terenu in v okviru sindikalne borbe same. A to je predvsem stvar delavskega razreda samega tam, kjer je najmočnejši: v tovarni.

In šele takrat, ko bo tržaški proletariat ponovno našel samega sebe, ponovno odkril svoje borbene tradicije, se v konkretni borbenosti ponovno nanje navezal in pognal razne samozvane voditelje, ki ga hočejo spraviti na stranpota — takrat bo tudi Prvi maj res borbeni praznik tržaškega delavskega razreda vključenega v živo demokratično fronto tukajšnjega prebivalstva, ne pa le kominformovska koreografija za prikrivanje izdajstva nad interesi delavskega razreda od strani agentov italijanske buržoazije in kremeljskih birokratskih zasužnjevalcev delovnega ljudstva.

d. h.

Pogled na železarno ILVA

NA OBISKU PRI DELAVCIH ŽELEZARNE ILVA

Delavci ILVA za enotnost v delavskih vrstah v borbi proti razrednemu sovražniku

Med tržaškimi delavci, ki so v vseh preteklih borbah proti razrednemu sovražniku pokazali svojo razredno zavest in pripravljenost braniti svoje pravice ter s tem prispevati k izboljšanju delovnih in življenjskih pogojev ter k izboljšanju gospodarskega položaja na našem ozemlju, stoje na častnem mestu prav gotovo delavci, zaposleni v tovarni ILVA. Ni je bilo borbe, niti pravične stavke, v kateri ne bi sodelovali tudi delavci železarne ILVA ter tako prispevali k uresničitvi raznih upravičenih zahtev.

Te borbe se danes spominjajo vsi delavci ILVA, ki z žalostjo ugotavljajo, da so se časi spremenili ter da služijo danes sindikalne organizacije in sicer Enotni sindikati in Delavska zbornica edino-le interesom delodajalcev v nobenem primeru pa interesom delavcev, katere bi morale v borbi voditi ter jih ščititi. Toda delavci ILVA vedo, da takšen položaj ne more in ne sme ostati ter da je treba pričeti zopet z odločno razredno borbo, ki jim bo edina zagotovila izboljšanje njih delovnih in življenjskih pogojev.

V železarni ILVA je zaposlenih približno 1150 delavcev in uradnikov in sicer 800 delavcev, približno 40 nadzornikov in preddelavcev, ostali so pa uradniki.

Plača delavcev je, kot v vseh ostalih tržaških tovarnah zelo nizka ter ne ustreza današnjim življenjskim potrebam. Delavec železarne ILVA, ki mora trdo delati 8 ur dnevno (in delo v železarni ILVA je zelo naporno in težko), prejme mesečno komaj 34 do 35.000 lir. Edino-le nadzorniki delavcev imajo nekoliko višje plače, in sicer približno 50.000 lir mesečno; toda pc vseh poviških življenjskih stroškov tudi to še niso plače, s katerimi bi lahko družinski poglavar skromno preživljal sebe in svojo družino.

Ker je delo v tovarni ILVA neprekinjeno, se vrstijo delavci v treh izmenah in sicer tako, da je vsak delavec v službi osem ur. Kadar je več naročil delajo delavci tudi nadure, ki jih jim vodstvo plača. Večkrat pa je vodstvo tovarne uredilo delo nadur na ta način, da je delavec sicer naredil v enem tednu 8 nadur, bil pa je zato en dan prost tako, da je v glavnem zaslužil isto, kot če bi delal redno osem ur dnevno.

Železarna ILVA je do sedaj imela vedno dovolj dela in novih naročil ter zato tudi ni bilo večjih odpustov z dela. Največ dela imata oddelek za izdelovale plošč in sama jeklarna, v katerih je tudi zaposleno največje število delavcev.

Ker je delo v tovarni zelo umazano, morajo imeti delavci tudi delovne obleke, ki bi jim jih moralo dati vodstvo tovarne. Po določbah, ki veljajo za vse tovarne bi morali tudi delavci ILVA dobiti delovno obleko brezplačno. Toda vodstvo se za te določbe ne zmeni (čeprav dobe delavci v ostalih tovarnah delovno obleko zastonj) ter zahteva od svojih uslužbencev, da delovno obleko plačajo. Delavci ILVA bi morali dobiti vsaj tri delovne obleke letno, ki jih pa nikoli niso prejeli, čeprav so to na neštetih zborovanjih in sejah ter sestankih zahtevali.

Veliko je nezadovoljstvo med delavci železarne ILVA tudi zaradi hrane v tovarniški menzi, ki je nezadostna in zelo slabo pripravljena. Že večkrat so glede tega pri vodstvu protestirali ter zahtevali tudi od svojega tovarniškega odbora, da bi se za zadevo pozanimal — toda vse zaman. Hrana je ostala nespremenjena in nič ne kaže, da bi se tudi v bodoče položaj izboljšal.

Vse te pomanjkljivosti bi bile lahko odpravljene in tudi delovni pogoji v železarni izboljšani, pravijo prizadeti delavci, če bi imeli v tovarni ILVA res takšen odbor, ki bi zastopal naše interese ter se boril proti izkoriščanju in zatiranju delovne sile. Toda, žal, je odbor v podjetju le po imenu zaščitnik interesov delavcev, v resnici brani le interese delodajalcev ter se z njimi tudi odkrito povezuje. «Dokler so naše sindikalne organizacije vodile razredno borbo, je tovarniški odbor predstavljal silo, katere so se delodajalci bali in ki je resnično ščitil interese vseh uslužbencev. Z izdajstvom Enotnih sindikatov, ki so zapustili razredno borbo ter vnesli v vrste delavstva razdor in sovraštvo ter nezaupanje v lastne sile, se je položaj popolnoma spremenil. Danes ne moremo v nobenem primeru računati na pomoč omenjenega odbora v borbi, ki bi jo morali voditi v obrambo naših pravic in interesov. Danes se člani odbora bavijo z vse drugačnimi vprašanji, kot pa z obrambo interesov vseh zaposlenih delavcev. In še takrat, ko stopijo delavci sami v odločno borbo za svoje pravice, je tovarniški odbor tisti, ki borbo ovira in s tem ščiti interese delodajalcev.

Sedanji odbor v podjetju bi moral po pravilih že odstopiti ter bi morali delavci izvoliti nove člane odbora, toda ta odbor še ni odstopil, zato tudi delavci ne vedo, kdaj bodo volitve novega tovarniškega odbora. Toda, čeprav ne vedo za datum, se na volitve skrbno pripravljajo trdno odločeni, da bodo izvolili le takšne predstavnike, ki bodo ščitili njih interese in ki bodo vodili odločno borbo proti razrednemu sovražniku.

Kakšno «zaupanje» uživajo Enotni sindikati in Delavska zbornica pri delavstvu ILVA, nam kaže že dejstvo, da se je le nekaj redkih delavcev (okrog 10) udeležilo stavke, ki so jo sklicale Delavska zbornica in iredentistične in šovinistične stranke zaradi dogodkov na dan 20. marca in kateri so se pridružili tudi Enotni sindikati. Vsi delavci (razen nekaj izjem, kot smo že omenili) so ta korak Enotnih sindikatov odločno obsodili ter obsodili predvsem vodstvo kominformistične stranke, ki je tako odkrito pristopila na stran fašistov ter ponovno izdala interese tržaškega demokratičnega prebivalstva, še prav posebno pa interese vsega delavstva.

Delavstvo ILVA, ki je bilo vsa leta po objavi zloglasne resolucije Informbiroja razdvojeno je končno sprevidelo, da bo lahko edino-le z enotno borbo doseglo uresničitev svojih upravičenih zahtev. Zato je trdno odločeno to enotnost med delavskimi vrstami zopet uresničiti ter stopiti v borbo proti razrednemu sovražniku. Letošnji prvomajski praznik mora biti zato tudi v znamenju borbe vsega delavstva za rešitev neštetih problemov, od katerih je odvisen gospodarski položaj na našem ozemlju ter s tem v zvezi tudi izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev.

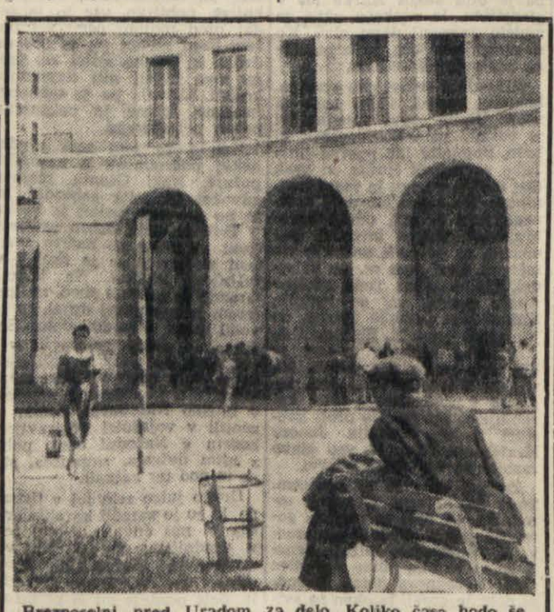

Brezposelni pred Uradom za delo. Koliko časa bodo še čakali na zaposlitev?

PRVI MAJ, OPOMIN IN SPODBUDA

Enotna in odločna borba delavcev naj napravi konec sindikalnemu mrtvilu

Prvi maj je imel vedno borben značaj, saj se je iz borbe porodil. Ta delavski praznik nas namreč spominja na čikaške proletarce, ko so žrtvovali življenje za osvoboditev delavskega razreda izpod suženjstva kapitala.

Prav zaradi njegove borbene vsebine so fašisti praznovanje prvega maja prepovedali in proglasili svoj «praznik dela» 21. april, dan ustanovitve Rima, nacisti pa so praznik ohranili, toda dali so mu drugačno vsebino. In na prvi maj so med obema vojnama padale nove žrtve tudi v tako imenovanih «demokracijah» zapada. Prav kapitalisti so se zavedali važnosti tega praznika in so ga skušali nekako «legalizirati», to je udomačiti in mu s tem odvzeti njegovo revolucionarno vsebino.

Na prvi maj pa so delavci tudi vedno napravili nekak obračun preteklih borb in uspehov. Zato ne bo odveč, če tudi ob letošnjem prvem maju premotrimo položaj tržaškega delavstva in njegove nedavne borbe, če jih sploh smemo tako imenovati. Te «borbe» pa sta vodila v glavnem dva sindikata: Delavska zbornica in Enotni sindikati, ki uživata pri oblasteh in pri delodajalcih pravi sindikalni monopol. Prav zato moramo seveda pri ocenjevanju sedanjega položaja tržaškega delavstva premotriti predvsem delovanje teh dveh sindikatov, ki izdajata resnične razredne interese tržaškega delavstva in ki sta s svojim ravnanjem tržaški delavski razred skoraj popolnoma pasivizirala.

Pasivizacija delavstva pa ni fraza, temveč trda stvarnost. To stvarnost je moral priznati pred kratkim sam Vidali, ki je v svojem članku o sindikalnem položaju v «Lavoratoru» dejal, da je veliko število delavcev izven sindikatov. Zaradi tega bi pač smel vsakdo pričakovati, da bodo Enotni sindikati na svojem kongresu obravnavali predvsem vprašanje te pasivnosti in iskali najprimernejša sredstva, da se odpravi. Na tem kongresu pa sploh ni bilo govora o tem, kar seveda tudi ni bilo mogoče zaradi njihovega oportunizma. Le čemu naj bi ti sindikalni voditelji odpravljali brezbrižnost delavcev, če pa jo sami ustvarjajo. In zato ni čudno, da je bil pravzaprav ves kongres le prazna demagogija, ki naj bi služila varanju delavstva.

Res, na tem kongresu so razpravljali o potrebi povišanja plač, o enakem plačilu za enako delo, o brezposelnosti, o nizkih pokojninah itd., toda niso nakazali nikake konkretne poti, kako naj bi to tudi dosegli. Tega pa tudi niso hoteli. Vsa sindikalna politika Delavske zbornice in Enotnih sindikatov se že dolgo časa končuje s kompromisi z delodajalci; in če je kdaj kaka krajša stavka, je to samo raztegnitev stavkovnega gibanja iz Italije. Brezkompromisne borbe ta dva sindikata tudi voditi ne moreta.

Spomnimo se le na to, da so Enotni sindikati proglasili 22. marca stavko skupno z delodajalci v znak solidarnosti s fašističnimi tolpami. Tako so se postavili na stran delodajalcev, kar ni mogel nikoli storiti resnično razredni sindikat, ker v vsej zgodovini delavskih borb so stali delavci vedno na nasprotnih barikadah. Primer stavke 22. marca pa je najotipljivejši dokaz sodelovanja med sindikati (ki bi morali predstavljati delavce in ščititi njihove interese) ter buržoazijo.

Omenjena stavka pa ni bila prva stavka skupno z delodajalci. Enotni sindikati so že predlanskim proglasili polurno stavko skupno z Delavsko zbornico in delodajalci v znak protesta proti «terorju» v coni B.

Enotni sindikati, oziroma njihovo vodstvo, so se večkrat sklicevali na nekake «uspehe», ki naj bi jih imeli v svojih stavkovnih gibanjih, kakor na primer v stavki državnih uradnikov. Toda to ni bila samostojna stavka v Trstu, marveč stavka v Italiji, katere rezultate so potem raztegnili na Trst. Vse to pa so bile le drobtinice. Osnovno vprašanje, to je zvišanje mezd, da bi vsaj v najmanjši meri zadoščale za kritje življenjskih potreb, je ostalo nerešeno. Še več, tudi to vprašanje so Enotni sindikati načeli, čeprav je bilo vedno nujno, čele takrat, ko ga je načela tudi CGIL v Italiji. Ko pa so Razredni sindikati že mnogo časa prej predlagali ostalima sindikatoma skupno akcijo za zvišanje osnovnih mezd in plač za 30 odstotkov, so se voditelji teh sindikatov zaničljivo smejali, češ to je demagogija. Sedaj pa Radich sam na kongresu priznava, da znašajo delavske mezde komaj polovico tega, kar je potrebno za preživljanje delavskih družin.

Medtem ko Enotni sindikati, posnemajoč CGIL v Italiji, zahtevajo 15 odstotkov zvišanja plač in mezd industrijskih delavcev (zakaj samo industrijskih?) pa Delavska zbornica sploh noče zvišanja mezd, temveč zahteva samo ustalitev ali morda znižanje cen in zvišanje družinskih doklad ter nekaj ugodnosti za brezposelne in upokojence.

Vse to služi le varanju delavcev, vse to je le nekaka razdelitev vlog. Nobenega dvoma ni, da so vsi delavci v težkem gmotnem stanju in da zato ne more nihče nasprotovati zahtevi po zvišanju plač (kar bi bilo že samo po sebi nesmisel), ne glede na njihovo sindikalno pripadnost. Prav zato je tudi nesmisel, da Delavska zbornica nasprotuje tej zahtevi. Resnica pa je, da vse delavstvo občuti potrebo po zvišanju mezd, da to zahteva in da morata obe omenjeni sindikalni organizaciji s tem razpoloženjem delavstva računati. Zaradi svojega oportunizma in kompromisarstva pa odločne borbe za rešitev tega vprašanja ne marata in skušata dejansko na vse načine nekako «disciplinirati» te delavske zahteve, to je, odvzeti jim vso ostrino, ki bi utegnila delodajalce prisiliti k popuščanju. No, najboljša taktika pri tem pač je, da ena sindikalna organizacija nekaj zahteva, druga pa temu nasprotuje, tako da si lahko njuni voditelji pred delavstvom operejo roke in rečejo: «Ni naša krivda, če se ne moremo sporazumeti o enotnih zahtevah, kriv je nasprotni sindikat.» Kjer pa ni enotnega nastopa, tam sploh ni mogoč noben uspeh.

Sindikalno življenje se torej razvija po teh oportunističnih načrtih. Da vržejo delavcem nekaj peska v oči, organizirajo kratkotrajne dveurne stavke, ki ne bodo nikoli prisilile delodajalcev k občutnemu popuščanju. Te stavke, ki se jih delavci v dobri veri, čeprav ne z navdušenjem, strnjeno udeležujejo, pa so le navadno igračkanje. S takimi stavkami ne bodo nikoli dosegli spremembe v razmerjih sil med delavci in delodajalci, ki so zaradi obupnega sindikalnega položaja že dolgo časa v premoči. To premoč pa jim bodo delavci iztrgali iz rok le tedaj, ko bodo vsi enotni s splošnimi borbenimi stavkami nastopili proti izkoriščanju industrijcev in jih prisilili k zvišanju mezd. Take enotnosti pa ne marajo ne Enotni sindikati ne Delavska zbornica, kar nam je pokazal tudi zadnji kongres kominformovskih sindikatov.

Dokler bodo sindikati le orodje v službi kominformistov in iredentistov, taka enotnost sploh ne bo mogoča. Enotnost vsega delavstva se lahko doseže le v konkretni borbi z uresničevanjem delavskih zahtev, ki so vsem skupne, to je na podlagi razrednih interesov vseh delavcev, ki se ne morejo nikoli skladati z interesi delodajalcev. Le tako razredno gibanje bo lahko združilo vse delavce ne glede na politično prepričanje, narodnost, veroizpoved itd., kar pa ne sme biti lepa fraza zapisana v statut, marveč vsakodnevna praksa.

Ta kratki pregled sindikalnega položaja pa nas ne sme navdajati z malodušjem. Prav ob prvem maju, praznику delavcev, moramo napeti vse sile, da se to mrtvilo konča in da vzamejo delavci zopet v svoje roke usodo v svoje roke ter se ne puste več zavajati od ljudi, ki služijo tujim, nasprotnim interesom: Kominformu in iredentizmu, kar je skoraj isto, to je italijanskemu imperializmu in šovinizmu.

Delavci pri delu v Tovarni strojev

Brezposelnost, kriminaliteta, življenjski standard in drugo v številkah

V začetku tega leta so odpustili iz tržaških ladjedelnic večje število delavcev. To ni bilo pravzaprav nič posebnega, saj razgovore o odpustih lahko čujemo dnevno in vsak dan lahko čitamo vesti, da mislijo odpustiti v nekem podjetju toliko in toliko delavcev ali pa da so jih toliko že odpustili.

Od končane vojne je minilo že sedem let. Vojne posledice bi morale biti že zdavnaj zabrisane. Vendar je še vedno mnogo delavcev na cesti, brez zaslužka.

Število brezposelnih se ni bistveno zmanjšalo in se še vedno suče okoli 20.000. Tako je bilo decembra 1948 brezposelnih 21.000 oseb, decembra 1949 brezposelnih 18.000 oseb in decembra 1951 brezposelnih 25 tisoč oseb. V januarju in februarju tega leta pa se to število giblje med 20 in 19.000.

Razdelitev brezposelnih po raznih kategorijah zaposlitve nam kaže še bolj žalostno sliko. Največ je brezposelnih industrijskih delavcev in to stalno nad 11.000. Mnogo je nezaposlenega trgovskega osebja, stalno nad 6.000, naravnost porazna pa je brezposelnost mornarjev, ki presega 1.500 oseb, in to kljub temu, da so številne pomorščake preselili v Genovo in da preostali delajo v redkih izmenah. Edino med uslužbenci javnih ustanov ni brezposelnosti.

Prav tako je kritični položaj doraščajoče mladine. Zaposlenih je komaj nekaj čez 5.000 mladoletnikov, a brezposelnih skoro polovico toliko. Vsi ti mladinci, ki ne najdejo zaposlitve, ne morejo priti v tovarne ali se učiti obrti, se potikajo po cestah in zlahka zaidejo na kriva pota.

Nato se ukvarjajo s takimi mladinci sodišča, saj so samo v lanskem letu prijavili 461 raznih zločinov, (kraj, ropov, fizičnih napadov itd.) izvršenih od mladoletnih oseb.

Podatki o številu zločinov so sploh zelo zgovorni. Upoštevati moramo, da je kriminaliteta v bistvu odraz gospodarskega in še posebej socialnega položaja. Zanimivo je, da v Trstu prevladujejo zakonski prekrški srednje teže, le malo je ubojev (lani sami štirje), zato pa je zelo mnogo kraj (lani 376) in drugih sličnih prestopkov. Vsega skupaj so lani prijavili 3.594 raznih zakonskih prekrškov težjega ali lažjega značaja.

Eden izmed zelo zgovornih znakov za socialni položaj tržaškega prebivalstva je med drugim tudi razširjenost nalezljivih bolezni in predvsem dveh najstrašnejših socialnih bolezni: tuberkuloze in sifilisa.

Tuberkuloza je tipična socialna bolezen, saj so osnovni pogoji za razširitev te bolezni slaba stanovanja, slaba prehrana itd. V preteklem letu so v Trstu razni tuberkulozni dispanzerji ugotovili 2134 novih primerov tuberkuloze. V istem času je zbolelo za tuberkulozo 503 otrok od 0 do 12 let starosti. Ta bolezen je tudi eden izmed osnovnih vzrokov za visoko umrljivost tržaškega prebivalstva, saj je lani umrlo 244 ljudi zaradi tuberkuloze.

Drugo, prav tako socialno, zlo je strašna bolezen sifilis. Ta bolezen sicer ni tako strahotno razširjena kot tuberkuloza, vendar zavzema še vedno zelo vidno mesto pri vzrokih smrti. V lanskem letu so v raznih ambulantah preiskali 885 oseb in odkrili, da jih je 198 na novo zbolelo za to strašno boleznijo. Torej so seveda samo osebe ki so dobile to bolezen med letom in ne one, ki jo imajo že od prej. Po policijskem nalogu pa so preiskali 83 žensk in so odkrili, da jih ima 28 to bolezen. Številke same so že dovolj porazne, vendar moramo prav pri tej bolezni upoštevati, da večina bolnikov in zlasti ženske radi skrivajo to bolezen iz razumljivih socialnih in družabnih vzrokov.

Število meničnih protestov je prav tako eden izmed značilnih znakov življenjskega položaja. To število je katastrofalno visoko, saj lani ni bilo izplačanih 15.867 menic, ker so upniki ostali brez denarja.

Zanimivo je, da se velika večina teh menic glasi na zelo nizke zneske. Med njimi najdemo menice podpisane za manj kot 1.000 lir, a velika večina nemic ne presega 5.000 lir. To so menice ljudi, ki žive od rednih mesečnih ali tedenskih prejemkov ter so si z velikimi težavami na obroke nabavili kak dražji predmet. Ti ljudje niso posegali po luksusnih predmetih, temveč so kupovali potrebne stvari, kot je pohištvo, radioaparat in zadnje čase celo obleke. Zaradi majhnih nesreč, družinskih bolezni, brezposelnosti ali neštetih drugih vzrokov je prišlo 15.000 takih malih kupcev v položaj, ko ne morejo več plačati dogovorjenega obroka.

Mnogi kupci pa enostavno niso mogli vzdržati vedno bolj rastoče draginje.

S tem pa prehajamo na glavni in najbolj značilni statistični odraz življenjskega položaja, to je na življenjske stroške.

Tržaška občina je izračunala, da je lani t. j. 1951. leta stal meter blaga za moško obleko povprečno 4.371 lir, predlanskim pa je stal meter sličnega blaga še komaj 3.413 lir.

Meter ženskega blaga je stal po istih podatkih 1951. leta 1.613 lir, in predlanskim 1.088.

Statistični podatki so sami ob sebi dovolj zgovorni, še bolj zgovorne pa so izložbe trgovin, kjer kljub raznim izrednim «popustom», «razprodajam» in sličnim trgovskim trikom prodajajo blago vedno dražje in vedno težje najdejo kupce.

Teritorialni urad za delo je izračunal, da porabi povprečna družina sestavljena iz petih oseb, samo za prehrano 31.175 lir na mesec. Lani je po podatkih istega urada porabila enaka družina samo 28.500 lir.

Vzemimo, da je v taki «tipični» družini mož zaposlen in da nima taka tipična družina na plečih ne deda ali kakega drugega nepreskrbljenega sorodnika.

Koliko prinese delavec na mesec domov?

Specializirani delavci mehaniške industrije zaslužijo največ in to do 41 tisoč, nekvalificirani delavci iste kategorije pa zaslužijo komaj 33 tisoč.

V metalurški industriji in obrti so zaslužki dokaj slabši in se mesečni prejemki sučejo od 28 tisoč do 32 tisoč lir.

Slični so prejemki vseh ostalih kategorij, da že ne govorimo o delavcih, zaposlenih na gradbiščih ali pri ostalih gro-bih delih, kjer ne dobe niti 25 tisoč na mesec.

Kako lahko naša «tipična» družina pokriva vse svoje izdatke? Samo za prehrano morala porabiti 31 tisoč lir, to za najnujnejšo prehrano, po najbolj strogi ekonomiji.

Družini z največjo plačo ostane za pokrivanje vseh ostalih potreb komaj 10 tisoč lir. Ta denar bi moral zadostovati za nakup obleke, obutve, za kurivo, za stanovanje in za najsočere drobne izdatke kot so časopis, tramvaj, britje, umivanje, kino, gledališče itd. itd.

Ekonomisti, ki se bavijo s proučevanjem življenjskih stroškov pravijo, da morajo zavzemati vsi «ostali» stroški najmanj polovico družinske bilance. Le v takem primeru imamo opravka s sicer nizko, a vendar le še vedno znosno življenjsko ravnijo.

Velika večina tržaških družin pa porabi pretežni del svojih dohodkov za prehrano. Za vse ostalo jim pač le zelo malo ostane.

Toda tokrat smo imeli opravka z najboljšo plačo. Kako pa zvežejo konce tednov ali mesecev oni, ki imajo manjše plače? Izredno težko je, če ne že nemogoče. V veliki večini primerov se prične gospodariti pri hrani. Kupujejo se najslabša, najbolj cenena živila. Seveda se iščejo tudi druge rešitve. Ena najbolj običajnih je ta, da gre doraščajoči otrok čimprej na delo — na «črno» — pa kljub temu, da ima veselje do učenja ali obrti.

Ko pregledujemo te žalostne številke, se samo vsiljuje vprašanje: In bodočnost?

Žal ne moremo odgovarjati na to vprašanje s prevelikim optimizmom. Ladjedelnice niso dobile še nikakih novih naročil tako, da obstaja bojazen, da bodo vnovič odpustile večje skupine delavcev, a od ladjedelnic je odvisna večina ostale industrije.

V Zavljah gradijo sicer večjih in tudi te bodo zelo počasi nekoliko olajšale — ne pa rešile — položaj.

S. B.

Pred menzo v Ul. S. Michele je vsak dan dolga vrsta ubožnih ljudi, ki čakajo na skromen obrok hrane

ŽIVEL 1. MAJ, DAN DELAVCEV V BORBI ZA MIR, BLAGINJO IN SVOBODO!

DOL S KOMINFORMISTIČNIM VODSTVOM, PETO KOLONO ITALIJANSKEGA IMPERIALIZMA V DELAVSKEM GIBANJU TRSTA!

Večer pred 1. majem 1933 v rudniškem naselju v Trbovljah

Večer pred 1. majem 1933. V Trbovljah je živo bolj kakor navadno. Ceprav so revolucionarne delavske organizacije razbite in je oblast buržoazije z vso svojo močjo, se delavske masse pripravljajo na proslavo svojega praznika.

Po cestah švigajo posebne fašistične in trosijo letake ter s kladivi minija in čopiči v roke risejo parole po zidovih. Vmes patrulirajo orožniki in zaman oprezajo za storilci.

Člana Komunistične partije Lojze Hohkraut in Rudi Kralj bredeta do pasu po vodi pred vrtom v dimnik rudniške opekarne, Tone Lep pa je na straži. Lepa in tiha marčna noč je že. Po cestah odmevajo le še koraki posameznikov. Rudniški stražarja ni nikjer v bližini.

Hohkraut in Kralj se naglo vspenjata po penjah znotraj dimnika, toda ko se vrneta in zrcova prebrodita vodo pod dimnikom, sta črna od saj, da nista več podobna samima sebi.

Naslednje jutro visi z vrha 82 m visokega dimnika rudniške opekarne velika proletarska zastava, vidna daleč naokrog.

Rdeča je kakor jutranja zarja, ki oznanja prihod sonca, ali kakor kri neštetih mučenikov po vsem svetu, ki so v boju z razrednim sovražnikom žrtvovali svoje življenje za osvoboditev delavskega razreda. Na njej se blestita v jutranjem soncu srp in kladivo, simbol enotnosti vseh, ki ustvarjajo dobrine, s katerimi za zdaj še razpolagajo kapitalisti.

Prostor na Polaju je nabit z ljudstvom s celotnih Terezij in iz vseh kolonij. Množice prihajajo in odhajajo in se radujejo, da je akcija uspela kljub vsem varnostnim ukrepom žandarmerije.

Pred dimnikom traja že nekaj ur posvet med orožniki z orožniškim komandirjem na čelu in med obratovodjo zunanjih obratov Vidro ter drugimi rudniškimi in oblastnimi funkcionarji. Kdo je storil ta zločin? Kako sneti zastavo? Kdo naj gre v dimnik? Kaj če niso nažagane penje v dimniku in če ni v robovih zastave, ki so obteženi — dinamit?

Naslednje dni je bilo aretiranih blizu 30 ljudi in orožnik Skarja je še dolgo po tem poizvedoval, kdo je orožnikom napravil tako sramoto. Brez dela pa je ostal tudi dimnikarski pomočnik, ki je za nagrado 500 din splezal v dimnik in snel zastavo, ker ga je zavedni in z ljudstvom čuteči dimnikarski mojster Forte za to njegovo izdajstvo takoj odpustil iz službe.

POPRAVEK

V članku «Ivo Sancin», ki je bil objavljen 19. aprila 1952, bi bi moralo pravilno glasiti: V Trstu, ko se je zrušilo avstro-ogrsko cesarstvo, je bil v Celju je prevzel poveljstvo tamošnja polka.

1. maj praznujejo jugoslovanski narodi vsako leto z novimi, velikimi uspehi

Od 1945. leta dalje praznujejo jugoslovanski narodi največji praznik delovnega ljudstva 1. maj v znamenju vedno večjih družbenih, gospodarskih in kulturnih uspehov. Iz porušene dežele je v sedmih letih zrasla nova domovina, kjer si ljudstvo vlada samo, kjer stopajo v veljavo napredni zakoni, kakršnih nima do sedaj še nobena država, kjer do druge svetovne vojne skoro ni bilo lastne industrije, kjer so tuji kapitalisti izkoriščali izredna naravna bogastva in seveda po tem tudi domačo delovno silo.

Danes pa se dvigajo po vseh republikah veliki industrijski centri, med katerimi so tudi taki, ki se uvrščajo med najmodernejše in največje v Evropi. Železarne, hidrocentrale, tovarne strojev vseh vrst, itd. so lahko v ponos vsakemu Jugoslovanu, so pa tudi porok, da bo v kratki dobi Jugoslavija lahko izkoriščala vsa neizmerna rudna bogastva. Ne bo ji treba izvažati surovin za mali denar in uvažati proizvodov za dragocene devize, ko bodo vsi veliki načrti uresničeni.

Vzporedno z velikimi industrijskimi objekti pa končujejo vsako leto nove železnice, ceste, ki vežejo kraje med seboj, da se proizvodni procesi čim hitreje razvijajo.

Pisali smo že v vašem Dnevniku o mnogih industrijskih središčih, o modernizaciji rudnikov, o izkoriščanju bogatih ležišč, o predelavi surovin, o gradnji hidrocentral. Naj danes omenimo gustanjsko jeklarno na koroški meji, kjer prav danes slove velik praznik. V novi veliki dvorani jeklarne so postavili 4-tonsko električno peč, ki je danes začela obratovati. Pred kratkim je v novi veliki kovačnici začela obratovati mogočna 600-tonska stiskalnica. Z dovršitvijo ključnih objektov v tej železarni, zlasti nove jeklarne, jeklolivarne in kovačnice se bo povečala proizvodnja valjanih in kovanih izdelkov za 4600 ton, jeklene litine pa za 5000 ton letno.

Tudi v znanem industrijskem središču Bosne, Zenici, montirajo veliko kovaško stiskalnico, ki bo začela obratovati v letošnjem letu. Z novo kovačnico Jugoslaviji ne bo treba uvažati dragega jeklenega materiala za ladje, hidrocentrale itd. Ko bodo končane vse visoke peči v Zenici, bodo pričeli z gradnjo tretje velike koksarne. Do sedaj deluje v Bosni velika koksarna v Zenici, velikanski tak kombinat pa grade v Lukavcu v tuzlanskem bazenu. Ta kombinat sestoji iz 50 objektov, ki so med seboj povezani. Koksarna v Lukavcu bo dajala letno 225.000 ton koksa poleg znatnih količin proizvodov iz destilacije kamenega premoga. Ti proizvodi bodo služili kot osnova za nove kemijske industrije.

Koksarna v Lukavcu spada med najmodernejše objekte jugoslovanske industrije. Separacija premoga je po velikosti in kapaciteti prva v jugovzhodni Evropi. Ima lastno termoelektrarno s 4000 kilovati, ki bo dajala energijo za koksarno in vodno paro za tehnološki proces v koksarni. Grade tudi destilacijo katrana. Gradbišče koksarne v Lukavcu obsega 18 ha. Skoro vse stroje, ki tam montirajo, so izdelale jugoslovanske tovarne.

Razvoj jugoslovanske industrije pa bi ne rasel od leta do leta, če bi družbena ureditev ne bila taka, kot je. Z zakonom, da so tovarne last delavcev, da jih upravlja delavski svet, ki si ga kolektivi posameznih tovarn sami izvolijo, z določbo, da prejemki delavcev in nameščencev rastejo sorazmerno s proizvodnjo posameznih industrijskih objektov je stopila Jugoslavija na edino pravilno pot socialistično urejene države. Delavci imajo v svojo državo zaupanje in v njihovem interesu je, da produkcija raste. Uspehi so vidni in tega danes prav nihče ne more zanikati.

Prav zaradi vseh teh dejstev so pa tudi vsi jugoslovanski narodi odločni braniti svojo svobodo, svojo neodvisnost, svojo notranjo ureditev, odločno pa hočejo braniti tudi svojo državo proti vsakomur, ki bi hotel uničiti velike pridobitve revolucije. Prav zato je tudi jugoslovanska vojska danes močna in neuklonljiva, saj je zrasla na tradicijah junaške partizanske vojske in brani njene napredne pridobitve.

Italija, ki poleg kominformovskih držav najbolj divje napada Jugoslavijo, ker bi se hotela polastiti njenega ozemlja, ki so ga jugoslovanski narodi osvobodili v krvavem boju, ne računa z vsemi temi dejstvi. Noče z njimi računati, temveč le slepi svoje ljudstvo in vzbuja v njih občutek junaštva. Toda italijanski narod ne misli tako, kot tisti, ki mu hočejo svoje mišljenje vsiliti. Italijanska mlada generacija ima drugačne skrbi in niti na misel ji ne prihaja, da bi jurišala na Trst in cono B.

Torinska «La Stampa», ki na svoji prvi strani tako često «grmi», prinaša na svoji drugi strani članek pod naslovom «Italijanska mladina 1952». V tem članku je govora o neznosnih pogojih, v katerih živi italijanska mladina, posebno tista, ki je končala šole:

«Razpisan je bil natečaj za 70 mest v državni službi. (Kategorija A, mesečni prejemki 27.000 lir): Prijavilo se je 2700 doktorjev. Za 700 učiteljskih mest za poučevanje književnosti se je potegovalo nad 100.000 prosilcev. Med prometnimi stražniki v Rimu je nad 100 z vseučiliško izobrazbo ...»

Kako velika je razlika med dvema sosednima državama. In prav s svojim napredkom, s svojo družbeno ureditvijo, da ne govorimo posebej o kulturnem razvoju, o spoštovanju nacionalnih manjšin itd. dajejo jugoslovanski narodi najboljši odgovor Italiji na vsa njena izzivanja.

In v vseh teh velikih uspehih lahko jugoslovanski narodi najslovesneje praznujejo danes praznik delovnega ljudstva.

Zakaj nočemo več Italije?

Ker so italijanski fašisti in vojaki redne vojske streljali naše ljudi, ki niso hoteli zatajiti svoje narodnosti, ki so hoteli svobodo

RAZVOJ ITALIJANSKEGA GLEDALIŠČA V JUGOSLAVIJI

REŠKO STALNO GLEDALIŠČE

najvažnejša kulturna ustanova te pokrajine - Zgled, kako se lahko dva naroda v svojem razvoju med seboj spopolnjujeta

Gledališka umetnost je danes v Jugoslaviji last vsega ljudstva ter služi njegovim interesom. Prebivalci Reke so morali čakati vse do leta 1945, da so dobili svoje stalno gledališče. Danes se vrstijo na odrubivšega gledališča Verdi razne umetniške družine: opera, opereta, balet, revija in proza v hrvaščini ter za italijansko narodnostno manjšino, ki živi v Jugoslaviji, v italijanščini. Ni potrebno ponavljati, da je načelo bratstva in enotnosti med Italijani in Hrvati posebno občuteno in poudarjeno prav na področju gledališke umetnosti. Jezik je za gledališče samo sredstvo, ne pa cilj. Zaradi tega je povsem logično, da razvija in neguje to gledališče tako italijansko kakor hrvaško gledališko umetnost.

V tem članku se bomo pomudili predvsem pri italijanskem stalnem gledališču. S pomočjo ljudske oblasti je bila italijanska Drama ustanovljena že takoj po osvoboditvi in je vzporedno s hrvaško imela nalogo razviti se v delovno, kulturno in umetniško ustanovo, ki naj bi bila zgled pravega sodobnega gledališča.

Popolnoma razumljivo je, da je tako mlada ustanova morala prebroditi mnogo ovir, ter da je zahtevala mnogo žrtev in napora od svojih članov. 1946. je italijanska Drama začela s svojim delovanjem z uprizoritvijo Goldonijevega dela «Il burbero benefico». Glavne vloge pri tem komadu so imeli Alda Grattoni, Tullio Fonda, Rodolfo Permutti, Gianna Intravaia, Liliana Salvioli, Bruno Tardivelli in Nino Bortolotti, ki jih lahko imamo kot pionirje stalnega italijanskega gledališča v Jugoslaviji.

Temu delu so sledila še: «Ruy Blas», «Un lungo viaggio di ritorno», «Sulla via maestra», kjer sta se izkazala predvsem Grattoni in Fonda.

V naslednji sezoni se je občutilo pomanjkanje novih igralcev. Zato je vodstvo italijanske Drame, ki je prešlo v roke Piera Rismonda, novinarja in komediografa, ki je razvijal svoje široko in plodovito gledališko udejstvovanje tudi na Dunaju, pomnožilo svoje osebje z novimi igralci, ki so prišli za to iz Italije in ki še danes igrajo z uspehom v stalnem italijanskem gledališču na Reki. Prva sta dospela iz Italije Enzo Dall'Olio in Augusto Lofrinck, kmalu za njima Carlo Monitini, Ada Mascheroni, Giulio Massari, Sandro Bianchi, Adelaide Gobbi, Angelo Benetelli, Francesco Vittori, Alessandro Damiani in Flavio Della Noce. Izmed domačih igralcev so se jim priključili še Nereo Scaglia, Ermanno Svara, Vjeko Bonefačić, Gianna Depoli in Marija Piro. V drugem letu življenja italijanske Drame, t. j. v letu 1947, je gledališče želo velik uspeh z Goldonijevimi «Chiozzotskimi zdrahamin», v katerih je prišla do izraza gledališka nadarjenost mlade igralke Marije Piro. Ona in Gianna Depoli sta prava beniamina reškega občinstva.

Slovensko avtohtono ljudstvo cone A Tržaškega ozemlja odločno odklanja italijanski upravni sistem, ker ga predobro pozna iz razdobja med obema svetovnima vojnama, ko je Italija to ozemlje upravljala z nasiljem in s skrajno narodno nestrpnostjo.

Iz protestnega pisma slovenskih tržaških novinarjev ameriškemu in britanskemu delegatu na londonski konferenci

Omenjeni Goldonijevi komediji je takoj sledil «Il beffardo», pisatelja Nina Berrinija, v katerem sta se pokazala kot odlična igralca Carlo Montini v vlogi Angioljerija ter Ada Mascheroni v vlogi Monne Lise. Velik uspeh, tako med občinstvom kakor tudi pri kritiki, je dosegla drama Gerolama Rovette «I disonesti» in prav tako znana komedija srbskega komediografa Branislava Nušiča «Dr.», ki sta jo prevedla v italijanščino Osvaldo Ramous in Mirko Perković.

Toda Goldoni je bil najbolj priljubljen in občinstvo ga je najbolj zahtevalo. Njegovo ime je privleklo največ občinstva v teh petih gledaliških sezonah. Italijansko gledališče je poleg že omenjenih dveh Goldonijevih komedij dalo še «I Rusteghi», «Il bugiardo» in «Gli innamorati».

1948. leta je gledališče uprizorilo dve Pirandellijevi deli, in sicer «Il berretto a sonagli» in «La giara», dalje Ibsenovo «Komedijo ljubezni», Molièrovega «Tartuffe». V letu 1949 so predvajali poleg Ehrenburgove komedije še Gogoljevo «Ženitev».

Kljub tolikim uspehom gledališče ni počivalo na lovorikah, ampak je še intenzivneje pripravljalo nova dela za sezono 1950-51, ko je dalo na oder «Male lisice» ameriške napredne pisateljice Lillian Hellmann in Shakespearovo «Dvanajsto noč», ki je doživela mnogo repriz z vedno večjim uspehom. Tudi Machiavellijeva «Mandragola» je doživela velik uspeh, enako tudi Fracarollijeva vesela komedija «Ostrega, che sborego», ki jo je režiral Nereo Scaglia. Na odru italijanskega gledališča na Reki nikakor ni mogel izostati Nicodemijev «Scampolo», pri katerem je glavno vlogo igrala Gianna Depoli. Od jugoslovanskih avtorjev, razen že omenjenega Nušiča, so dali na oder še močno Vojnovičevo dramo «Ekvinokcij». Ne smemo pozabiti dela Piera Rismonda, direktorja italijanske Drame, ki je za svoje delo «Dietro la maschera» dobil letno nagrado Zveze Italijanov Istre in Reke. Tudi režiser Osvaldo Ramous je napisal dramo z naslovom «Posebna izdaja», za katero je dobil nagrado že omenjene Zveze Italijanov, in ki jo je predvajalo italijansko gledališče. V «Posebni izdaji» («Edizione straordinaria») avtor razgalja načrte sicilijanskih latifundistov ter opisuje njihovo zakulisno delo. Drama ima socialni značaj ter obravnava sodobno življenje.

Bruno Picco

V prejšnji sezoni je bilo italijansko gledališče na turneji v Zagrebu, kjer je uprizorilo Goldonijevi deli «Il buggiardo» in «I Rusteghi» ter «Male lisice» ameriške pisateljice Hellman. Zagrebški tisk je posvetil kritiki predstav najboljšega italijanskega gledališča v Jugoslaviji mnogo prostora ter med drugim pisal: «...oni so predvsem pokazali možnost in kakovost te gledališke družine, ki se je zaradi vsestranske podpore socialistične Jugoslavije spremenila tako rekoč pred našimi očmi iz diletantske skupine, kakršna je bila takoj po osvoboditvi, v močno profesionalno gledališče. Oni so nam podajali neposredno realistično, kar se ne dogaja v podajanju njihovih kolegov v kapitalističnih državah.»

Tem predstavam sta prisostvovala tudi predsednik vlade Hrvatske ljudske republike ter generalni konzul Italije, ki je želel po predstavi sprejeti italijanske igralce.

Flavio Della Noce, najboljši igralec italijanske Drame, je dobil od vlade Hrvatske republike nagrado 25.000 din za svojo vlogo doktorja Balanzone v Goldonijevem «Lažnivcu».

Nekaj igralcev italijanske reške Drame je sodelovalo pri filmu «Trst», («Triglav film» - Ljubljana), ki obravnava ilegalno borbo tržaških delavskih množic proti nemškemu okupatorju v aprilu 1945. l.

Pri omenjenem filmu so sodelovali v glavnih vlogah sledeči italijanski igralci: Flavio Della Noce, Alessandro Damiani, Carlo Montini, Angelo Benetelli in Sandro Bianchi, ki je pred kratkim v Rimu igral v zadnjem filmu režiserja Maria Soldatija.

Italijanski kakor hrvatski gledališki igralci dobivajo tudi v času počitnic normalno plačo, kakor takrat, ko so v najvišjem jeku svojega udejstvovanja. Po letnem odmoru je tudi letos italijansko gledališče na Reki začelo s predstavami. Prvo delo, ki so ga pripravili za oder v letošnji sezoni, je «Zadnjih pet minut», trodejanka Alda De Benedettija. Tu so debutirali neki novi igralci, ki se se pri natečaju vodstva italijanskega gledališča izkazali ko dobri igralci in ki bodo obogatili ansambel reškega gledališča.

Poleg tega dela je italijanska Drama na Reki dala v letošnji sezoni še sledeča dela: «Doma že ob sedmih» Roberta C. Sheriffa, ki ga je režiral Osvaldo Ramous; trodejanko Luigija Chiarellija «Maska in obraz», ki jo je tudi režiral Ramous, Vildracovo štiridejanko «Tri mesece zapora», katero je režiral Nereo Scaglia, komedijo «Nina, no far la stupida», Artura Rossattoja, ter «Bozeta de l'olio», (Steklenička olja) Riccarda Selvatica, v režiji Osvalda Ramousa. Vsa ta dela so žela velik uspeh tako v kritiki, kakor pri občinstvu. Med ponavljanjem teh del italijanska Drama pripravlja še Ibsenovo dramo «Strahovi», ki jo režira direktor italijanske Drame Piero Rismondo.

Pri zadnjem natečaju italijanske Drame na Reki so bili sprejeti sledeči novi igralci: Anny Fran, Nidia Sfiligoj, Ermanno Steli, Aldo Bressan in Vojko Borčić.

V letošnji program italijanske Drame so bila vključena še nova, večja dela italijanskih avtorjev, toda nenadna smrt igralca Flavia Della Noce, ki je bil brez dvoma najboljši igralec vsega ansambla, je prisilila vodstvo italijanske Drame, da je načrt v mnogočem spremenilo.

Najvažnejša naloga tega gledališča je v tem, da v umetniški obliki podaja občinstvu stvari, ki so mu najbližje, ki so najbolj občutene in ki najbolj odražajo njegove težnje. Zato je nujno, da je gledališče, tako po svoji vsebini, kakor po svojem udejstvovanju med širokimi plastmi občinstva dejansko ljudsko. Da bi v tem uspelo, je bil program sestavljen tako, da še bolj pritegne ter utrdi zanimanje občinstva za gledališče, ki s svoje strani daje umetnostni trdno realistično osnovo, ki edina lahko ustvari živo vez med odrom in občinstvom. Uprizarjajo se posebne predstave za šolsko mladino ter delavce. Z druge strani se organizirajo redne turneje v pokrajino Pule, Reke ter cone B Tržaškega ozemlja. Na tak način italijansko redno gledališče razširja umetnost tudi med tiste množice, katerim je bila gledališka umetnost v dobi fašizma nedostopna.

Važno je ugotoviti, da predstavlja stalno reško gledališče danes najvažnejšo kulturno in umetniško ustanovo te pokrajine ter služi lahko tudi onstran mejà za zgled, kako se dva naroda v bratskem sožitju ne ovirata v svojem razvoju, ampak napredujeta, če je oblast prepuščena ljudstvu samemu.

Prizor iz komedije «STEKLENICICA OLJA»

Foto: Soprano, Reka

Stare slovanske naselbine v Apeninih

Tudi svoj jezik so ohranili iz samoobrambe, da jih drugi ne bi razumeli, ter so za stvari, ki so bile podobno označene v njihovem in italijanskem jeziku ustvarjali novе besede. Tako so za vino (il vino) ustvarili besedo «žrt», za tobak, ki ga v stari domovini niso poznali, pa besedo «dimača». Kakor so se branili s svojim jezikom, tako so se branili tudi v življenju. Ker je bil vse okrog njih burbonsko in papeško, so bili iz samoobrambe garibaldinci in patrioti. Na tak način se lahko razlomači tudi to, kar je pripovedoval nedavno umrli italijanski pisatelj F. Jovine, po rodu iz bližnje Gualdalfiere, v svoji knjigi «Le terre del Sacramento». Ko so po prvi svetovni vojni italijanski kmetje tega kraja bili v boju z velepesestniki in so stopili v stavko, so prišli na zapuščena polja «Sčavuni» in začeli delati. — To žalostno stavkolomstvo ni samo pomanjkanje razrednih zavednosti v najširšem smislu, temveč tudi rezultat na njihov način razumljene samoobrambe. Delajo pač to, kar ne dela italijansko morje, ki jih obdaja. Če bi bilo drugače, tudi svojega jezika ne bi bili do danes ohranili. «Nikar ne pozabite svojega jezika!» — ni bil samo romantični poziv obešenega jakobinca, temveč kmečki nasip za obrambo njihovih kratkih življenjskih interesov. To je tista posebnost, ki jo je treba upoštevati pri zgodovinskem in družbeni ocenitvi apeninskih Slovanov.

Sedel sem v delovni sobi učitelja Maddalona, kjer je tudi njegova za vaškega učitelja bogata knjižnica.

Danes se govori po našu' samo v Kruču, Stifiliču in Mundimitru», mi je razlagal učitelj, «a nekdaj so skoraj vsi kraji bili slovanski: Palata, Taveuna, San Giocomo degli Schiavoni, Mafalda, Montelonga, Stiblaž (San Biagio). Ti kraji so bili popolnoma italianizirani pred koncem 18. stoletja, a še danes najdete v vsakem slovanske priimke: Brkić (Berchici), Staniša (Staniscia), Mirko itd. — Tuintam so ohranjene tudi nekatere naše besede. V Palati se še danes imenuje eden od okolišev «Gradina», v Mafaldi pa «Galavizza» (Glavica). Vse te naše naselbine so nastale v prvih desetletjih 16. stoletja. Na župni cerkvi v Palati je bil napis: «HOC PRIMUM DALMATIAE GENTES CASTRUM INCOLVERE AC TEMPLUM A FONDAMENTIS EREXERE ANNO MDXXXI» (Ta kraj so naselili Dalmatinci ter od temelja zgradili cerkev leta 1531.)

Maddalone je potegnil iz omare znano Rešetarjevo študijo. Ko sem listal po njej sem našel, da slovanski naseljenci na Apeninskem polotoku niso bili samo v 16. stoletju, temveč že prej in da niso bili samo v Melisi, temveč tudi po pokrajinah Abruzzi, Marche. (Sin slovanskega naseljenca v provinci Marche je bil tudi znameniti papež Sikst V., druga polovica 16. stol.), na jugu pa celo po Basilicati, Calabriji in na Siciliji. Notarski spisi iz Matere (Basilicata), ki so bili napisani pred koncem 15. stoletja, navajajo veliko število ljudi, ki imajo slovanska imena: Raduanus (Radovan), Vuccassinus (Vukašin), Staniscia. Preradoviza itd. Krajevna zgodovina istega mesta govori o nekem duhovniku, ki ga krajevni kler ni hotel izvoliti za predstojnika katedrale, češ da je «figlio d'uno Schiavone» (sin Slovana). Ko je leta 1584 avelinski škof poslal novega župnika v vas Polearino degli Schiavoni (danes Villanova v pokrajini Avellino, kjer so tudi prebivali Slovani), so se prebivalci uprli ter zahtevali duhovnika, ki bi bil «slovanske in dalmatinske narodnosti, kakor je to pri njih že od nekdaj v navadi». Ne vem, če je avelinski škof takrat ustregel njihovi želji, dejstvo pa je, da se še nobena škofija ni brigala, da bi «Sčavuni» vsaj evangelij poslušali v svojem jeziku.

«Če bi bili mi», je pripovedoval Maddalone z izrazom svoje značilne melanholije, «poslušali stoletja samo evangelij v našem jeziku, bi bilo nas Slovanov v Italiji danes na desetine in desetine tisočev».

V naseljih, kjer so ohranili jezik svojih pradedov, se v cerkvi ne sliši stara narodna beseda. Majhna izjema je menda Mundimitar, kjer se je slovanska govorica najbolj ohranila. Tamkaj ljudstvo med obredi velikega tedna še danes večkrat zapoje ganljivo staro pobožno pesmico, ki se začenja takole:

«Homo, dol je jena crikvica;
golobića zgudju,
Mater božju budu.
(Pojdimo, doli je cerkvica: golobice grulijo, Mater božjo budijo).

Ko sem v Aquavivi hotel obiskati cerkev, baročno stavbo, kakršnih je mnogo po krajih bivšega Kraljestva dveh Sicilij, sem našel cerkvena vrata zaprta, čeprav je bila nedelja.

«Zdaj nimamo župnika», so mi razlagali prebivalci. «Z onim bivšim smo se sprli, pa nam je škof zagrozil, da nas bo ‚kaznoval' in da nam ne bo poslal novega, dokler se ne poboljšamo.»

Nisem se zanimal za vzroke tega spora. Z žalostjo v duši sem mislil, kako so številna naselja, razsejana po Apeninih od mnogih činiteljev popolnoma potujčena. Ostala so po nekem čudežu samo tri naselja, kjer ni ohranjen samo naš jezik, temveč imajo prebivalci tudi precej živo zavednost, da so Slovani in da so pred mnogimi, mnogimi leti prišli od one strani morja. Zaradi tega tudi vsakega našega človeka iz stare domovine imajo za svojega človeka, za svojega brata.

«Brat moj», tako vas bo nagovoril kmet iz teh slovanskih jezikovnih otokov, ko bo slišal, da ste iz stare domovine.

Besede so vsemogočne in vsevedne. «Brat moj»! Ko so sčavuni «Sčavuni» tako obračajo do svojega človeka, dokumentirajo s tem odnose iz prastare dobe. Od «brat moj» do «tovarišu» so minila stoletja. Spremenili so se odnosi med ljudmi in besedami, ki odnose izražajo. Tudi pri Slovanih v Apeninih se je marsikaj spremenilo in dogodilo od takrat, ko jih je vojvoda Mirko odpeljal od izliva Neretve, beseda, s katero nagovarjajo svojega človeka, pa je ostala ista. — «Brat moj!» Kaj je to? Ali je to izraz nebogljenosti jezika, ki se, daleč od matice, ne more razvijati, ali pa globoka žalost za tem, kar je bilo in kar se v sedanjih življenjskih razmerah ne more več povrniti? Narodna zavednost Slovanov v Apeninih? — Ni nobene zavednosti, bi mi morda rekla večina tistih, ki se ukvarjajo s takimi vprašanji, temveč samo občutek tega zaostalega ljudstva in dokaz, da se italijanski «Sčavuni» od drugih Italijanov razlikujejo samo po svoji govorici. Pa tudi učenjaki, ki so o tem pisali resne knjige, omenjajo, da se v teh naseljih le najde kdo, ki ima še nekakšno bledo sliko o tem, da so njihovi predniki prišli z one strani morja. Jaz sem tisto nedeljo meseca januarja 1949 dobil v Acquavivi drugačen vtis.

Skozi gosto skupino ljudi se je preril do mene kmet srednjih let ter začel z menoj govoriti v čistem hrvatskem jeziku, da sem ga začudeno vprašal, kako je to mogoče.

«Bil sem v Ameriki in sem se vedno družil z našim svetom. Bilo jih je mnogo iz Dalmacije Like in od povsod.»

Matijač, tako se je imenoval ta kmet, je pripovedoval o svojem bivanju v Ameriki in o svojem druženju z «našim svetom» tako naravno, da je že sam način njegovega pripovedovanja pričal, da so njegove trditve o nasem svetu iz Dalmacije in Like naravne in resnične.

«Korko do naš svit (koliko je našega sveta) bilo u Kruč, Stifilič oš (in) Mundimitar?» — so otožno omenjale neke stare žene. Spominjale so se s tem tistega «našega sveta», ki se je po trpljenju v raznih italijanskih ječah in taboriščih proti koncu leta 1943 pomikal proti Bariju, da bi se pridružil enotam narodnoosvobodilne vojske v Bariju. V slovanskih kolonijah, o katerih niso niti sanjali, so ti ljudje našli prastaro prisrčnost in gostoljubje.

Skopo zimsko sonce je zahajalo za samnitskimi gorami, ko sem s svojimi mnogimi znanci stal na cesti proti Campobassu pripravljen, da se od njih morda za vedno poslovim. Preden sem stopil v avtomobil, so me nekateri potegnili na stran ter mi šepetali:

«Zaupamo ti, da bomo pri prihodnjih pokrajinskih volitvah za naše tri občine zahtevali avtonomijo. Nas je pet tisoč — dovolj za avtonomno slovansko republiko.»

Na to njihovo naivnost sem odgovoril, da se kot tujec v Italiji ne morem vmešavati v njihove notranje politične zadeve.

Vsi so mi stiskali roko, žene pa so mi dajale šopke poljskega cvetja, nabranega ob cesti.

Drvel sem proti Campobassu, da bi še pred mrakom dosegel asfaltirano cesto. Na kolenih mi je ležalo tisto zimsko cvetje, prav takšno, po kakršnem so v 16. stoletju hodili slovanski priseljenci, ko so ponoči iskali fevdalca, ki bi jih hotel vzeti za kočarje in težake.

S posebno žalostjo sem premišljeval o vsem, kar sem ta dan doživel: Nicola Neri in burbonske vislice. Nina Mastrostefano, Matijač — avtonomija.

Avtonomija za 5000 kmetov v tako razviti deželi, kot je Italija? — Smešno.

Smešno? — Kakor to vzamemo. V vsakem primeru, če bi bila v socialistični Titovi državi podobna tujejezična skupina, bi njej, pa če bi bila še tako majhna in neznatna, gotovo bilo omogočeno in pomagano, da bi jezik svojih pradedov ohranila in kultivirala.

(KONEC).

BRANIMIR GABRIČEVIČ

PRIMORSKI DNEVNIK

VREME

Vremenska napoved za danes: v glavnem lepo vreme z rahlo oblačnostjo. Temperatura brez bistvene spremembe. — Včerajšnja najvišja temperatura v Trstu je dosegla 21.4; najnižja 14.2 stopinj.

RADIO

Opozarjamo vas na sledeče oddaje: **Jug. cone Trsta:** 8.30: Pozdrav delovnim kolektivom. 9.00: Mladinske oddaja: 1. maj. **Trst II.:** 9.00: Dve Saint-Saensovi skladbi. 20.30: Josip Jurčič: Domen, drama v 4 dej. — **Trst I.:** 15.00: «Hči, madame Angot», opereta v 3. dej. — **Slovenija:** 6.45: Jutranja glasba. 18.30: Revija lepih melodij.

LETALSKI INCIDENT NAD BERLINOM

Sovjetska protestna nota in odmev v zapadnem tisku

Oster uvodnik lista «New York Herald Tribune» tolmači ameriško javno mnenje

BERLIN, 30. — Sovjetska protestna nota, ki jo je podpoveljnik sovjetskih okupacijskih čet general Trusov snoči poslal podpoveljniku francoskih okupacijskih čet polkovniku Mayerju, pravi med drugim: «Letalo vrste C 54 je 29. aprila zašlo iz zračnega prehoda severno od Gothe. Sovjetski lovci so ugotovili kršitev zračnega prostora in se dvignili ter dosegli francosko letalo ob 9.32 v višini 2500 metrov. Potem ko na pozive letalo ni hotelo pristati in je nadaljevalo svoj polet nad ozemljem nemške demokratične republike proti Leipzigu, je eden sovjetskih pilotov sprožil nekaj strelov pred letalom. Zatem je francosko letalo izginilo v oblakih». Sovjetska nota zahteva ob zaključku, naj francoske oblasti podvzamejo potrebne mere, da se v bodoče preprečijo podobne kršitve zračnega prehoda nad nemško demokratično republiko.

V zvezi s tem je predstavnik francoske družbe «Air France» izjavil, da so sovjetske trditve lažnive, ker sovjetski lovci niso pozvali francoskega letala, naj pristane. Prav tako ni res, da so streljali pred zrakoplovom. Ako bi naše letalo letelo proti Merseburgu, odnosno proti Leipzigu, kakor trdijo sovjeti, bi pomenilo, da se je posadka glede smeri zmotila za celih 90 stopinj, kar pa je izključeno, kajti letalo je bilo vodeno avtomatično.

Ameriški listi in opazovalci se zaskrbljeno vprašujejo ali pomeni zračni napad nad Berlinom nehoten incident, odnosno premišljeno dejanje. V uradnih krogih zadeve nočejo komentirati, po čemer se da soditi, da jo ocenjujejo kot težko in se nočejo prenagliti. V pričakovanju podrobnih poročil so zavezniške oblasti v Nemčiji že posredovale pri sovjetskem poveljstvu.

«New York Times» izraža v današnjem uvodniku zaskrbljenost ameriških vladnih krogov in potem ko ugotavlja, da ta napad ni prvi, poudarja, da je pač najhujši, ker je bil sprožen proti civilnemu letalu. Tu je vsaka pomota izključena, nadaljuje list, kajti četudi bi letalo zašlo iz zračnega prehoda, to še ni vzrok, da bi ga smeli sestreliti. «New York Times» je mnenja, da predstavlja incident novo sovjetsko provokacijo, ki naj bi oplašila zapadnjake.

Tudi nekateri diplomatski krogi v Washingtonu si tolmačijo incident kot premišljeno dejanje. Ameriški uradni krogi so pričakovali, da bo Sovjetska zveza po izjalovljeni mirovni kampanji pričela z ustrahovalnimi akcijami, da bi preprečila vključitev Nemčije v zapadni svet, kar naj bi po ruskem mnenju predstavljalo kršitev potsdamskega sporazuma. In v resnici bi lahko Sovjeti zahtevali, naj zapadnjaki zapustijo bivšo prestolnico Reicha, kajti prav potsdamski sporazum določa njihovo prisotnost v Berlinu. Toda Američani so odločeni ostati v Berlinu in ameriško javno mnenje je v tem pogledu dodobra tolmačil današnji uvodnik New York Herald Tribune, ki piše: «Ako je varnost trgovskih letal ki vežejo Berlin z zapadom, ogrožena, jim je treba dati na razpolago skupino lovcev. Francoska, angleška in ameriška letala ne letijo v Berlin po milostnem sovjetskem privoljenju, marveč gre za pravico in to pravico je treba spoštovati».

Prav tako se z incidentom obširno peča francoski tisk. Glasilo komunistične partije Francije «Humanitè» trdi v naslovu na prvi strani: «Nasprotni štiristranskemu sporazumu glede nemškega vprašanja, so zapadnjaki povzročili resen zračni incident med Frankfurtom in Berlinom». List Aurore pa pravi, da je to dokaz sovjetske sovražne politike. Tudi socialistični tisk posveča mnogo prostora tej zadevi. «Franc Tireur» pravi, da gre brškone za delo neodgovornih in da se da le na ta način tolmačiti nepremišljeni napad. «Populaire» pa trdi, da ni naloga komunističnega tiska odgovarjati na proteste zapadnjakov, ampak njihovih gospodarjev. Pričakujemo tri odgovore, nadaljuje «Populaire»: 1. Sovjeti bodo tajili, 2. priznali bodo dejanje, vendar ne bodo kaznovali krivcev, 3. priznali bodo dejanje in bodo postopali proti krivcem in v tem primeru bomo lahko tožili le nad tragičnim incidentom. V kolikor pa bi se ustavili pri prvih dveh primerih, bo nujno nastalo vprašanje dali napad ni bil premišljen.

Francosko letalo, ki so ga napadli sovjetski lovci, je še vedno na letališču v Tempelhofu. Tam čaka na skupino strokovnjakov, ki bo prišla iz Pariza in odločila ali naj letalo odpotuje v Pariz ali naj bo popravljeno na mestu.

* * *

PARIZ, 30. — Ob koncu posvetovanja ministrov je vladni glasnik danes izrazil možnost sestanka med Schumanom in sovjetskim poslanikom v Parizu, na katerem naj bi razpravljala o okoliščinah in vzrokih, ki so dovedli do zračnega napada na francosko letalo v bližini Berlina.

Indija in tunizijsko vprašanje

NEW YORK, 30. — Indijska delegacija je objavila danes pismo, ki ga je pred dnevi poslala nekaterim članicam OZN in izrekla v njem obžalovanje, da je Varnostni svet odklonil razpravo o tunizijskem vprašanju. V pismu je med drugim rečeno: Dolžnost nas vseh je, da omogočimo organom OZN izpolnjevanje njihovih dolžnosti nasproti človeštvu z razumevanjem in pravico. Ob zaključku poziva pismo vlade vseh držav, naj sodelujejo pri tem, da bo ta namen dosežen, kajti «ako se onemogoča malim državam, da bi izrazile svoje stališče pred Združenimi narodi, bi nadaljevanje takšne prakse lahko dovedlo OZN do usode bivšega Društva narodov».

Vse kaže, da predstavlja pismo indijske delegacije prvi korak v težnji, da se skliče izredno zasedanje generalne skupščine zaradi francosko-tuniškega spora.

Eisenhowerjev povratek v Pariz

FRANKFURT, 30. — Pred svojim odhodom v Pariz je general Eisenhower med drugim izjavil: «Sprejeti moramo Nemčijo v našo obrambno skupnost na podlagi, ki bo zanjo sprejemljiva. Njene sile nam bodo v veliko korist». Izrekel je nato zadovoljstvo glede obrambnih ukrepov v Evropi.

Adenauer zahteva pregled nekaterih dogovorov

BONN, 30. — V obveščenih virih se zatrjuje, da je Adenauer predlagal zavezniškim visokim komisarjem, naj se revidira določba v pogodbenih dogovorih, po katerih se sedaj pogajajo, na podlagi katere bodo zavezniški poveljniki po uveljavitvi omenjenih dogovorih lahko razglasili stanje pripravljenosti v sledečih primerih: 1. če bi bile čete ogrožene zaradi nevarnosti napada na Zahodno Nemčijo 2. če bi se sedanja ureditev v državi zrušila; 3. če bi bil javni red hudo v nevarnosti.

Adenauer je to predlagal, ker so mu socialdemokrati očitali, da dovoljuje zaveznikom preveč možnosti intervencije. Toda visoki komisarji niso ugodno sprejeli tega predloga, obljubili pa so, da ga bodo proučili in še v tem tednu odgovorili.

Fechteler o spremembah v pomorskem poveljstvu v Evropi

RIM, 30. Poveljnik glavnega stana ameriške mornarice admiral Fechteler je danes na tiskovni konferenci objasnil zadnje spremembe v ameriškem poveljstvu v Evropi.

Včeraj so namreč javili, da bo del odgovornosti, ki jo je do sedaj imel admiral Carney, prevzel admiral Jerauld Wright, in sicer poveljstvo ameriških pomorskih sil v Sredozemlju in Vzhodnem atlantiku.

LONDON, 30. — Uradno javljajo, da bo kronanje kraljice Elizabete 2. junija 1953. Zelo verjetno bodo takoj začeli priprave za ceremonijo, ki bo stala okoli milijon šterlingov.

KINO

V TRSTU

Rossetti. 15.30 «Najboljša leta našega življenja», F. March.
Excelsior. 14.30: «Sedem glavnih grehov».
Nazionale. 14.30: «Za dva vinarja upanja», Maria Fiore in Vincenzo Musolin.
Fenice. 14.30: «Veliki Caruso», M. Lanza.
Filodrammatico. 14.30: «Prekleti denar», J. Russell in F. Sinatra.
Arcobaleno. 14.30: «Bes», Henry Fonda in John Carradine.
Astra Rojan. 16.30: «Zapeljevanje», R. Hayworth.
Alabarda. 15.00: «Legenda o Genoveti», Anne Vernon in Rossano Brazzi.
Armonia. 14.15 «Maščevanja črnega orla», R. Brazzi, F. Marzi, G. M. Canale.
Ariston. 14.00: «Samba ljubezni», C. Miranda.
Aurora. 14.00: «Kim», E. Flynn in Dean Stockwell.
Garibaldi. 13.45: «Mandrinove dogodivščine», R. Vallone, Silvana Pampanini in A. Rabagliati.
Ideale. 14.30: «12 ga nazivajo očeš».
Impero. 14.15: «Rojena včeraj», J. Holliday.
Italija. 15.30: «Karolina Cherie», M. Carol.
Kino ob morju. Zaprto.
Moderno. 14.00: «Pepelka».
Savona. 15.00: «Princ in revež», Errol Flynn.
Viale. 15.30: «Paperinova junaška dela».
Vittorio Veneto. 14.00: «Ljubila sem te ne da bi se zavedala».
Azzurro. 14.00: «Maščevalka».
Belvedere. 14.00: «Ostroge in svilene nogavice», D. Morgan in J. Carson.
Marconi. 14.00: «Madame Bovary» J. Jones.
Massimo. 15.30: «Karolina Cherie», M. Carol.
Novo cine. 16.30: «Pohod veselja».
Odeon. 14.00: «Laguna smrti», J. Weissmüller.
Radio. 14.00: «Oko za oko», Y. De Carlo.
Venezia. 14.00: «Adam in Eva», Macario.
Vittoria. 14.30 «Mavrični otok», D. Lamour.

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

254,6 m ali 1178 kc

ČETRTEK, 1. maja 1952

7.45 Jutranja glasba. 8.00 Poročila. 8.15 Jutranja glasba. 8.30 Pozdrav delovnim kolektivom. 9.00 Mladinska oddaja: 1. maj. 9.30 Koncertne in operne uverture. 13.30 Poročila. 13.45 Glasba po željah. 17.00 Vesela prvomajska glasba. 19.00 Polke, mazurke in valčki. 19.15 Sportna poročila. 19.30 Poročila. 23.05 Zadnja poročila. 23.10 Glasba za lahko noč.

TRST II.

306,1 m ali 980 kc-sek

8.00 Koledar in jutranja glasba. 8.15 Poročila. 8.30 Lahke melodije. 9.00 Dve Saint-Saensovi skladbi. 9.30 Priljubljene melodije. 10.00 Komorna glasba. 19.30 Iz razvoja sociaine zakonodaje — nekaj misli v sliki in besedi; nato Zabavna glasba. 11.00 Prokofjev: Aleksander Nevsky, opus 78. 11.38 Parada lahkih orkestrov. 12.00 Klavirski koncert pianista Gabrijela Devetaka. 12.30 Veseli ritmi. 12.45 Poročila. 13.00 Prvomajski nagovor predstavnika Razrednih sindikatov, gospoda Maglica Marija. 13.10 Lahka glasba. 13.30 Uverture in slavni finali. 14.00 Znane motive poje zbor Choraliers. 14.15 Moderni ritmi. 14.30 Komorna glasba. 15.00 Koncert pevskega zbora iz Doline. 15.20 Valčki in tangi. 15.30 Razne jazz zasedbe. 16.00 Folklorna glasba. 16.30 Popoldanski koncert. 17.00 Malo za šalo — malo zares. 18.00 Plesna glasba. 18.30 Vieuxtemps: Koncert št. 5. 18.47 Zmerni ritmi. 19.00 Slovenski motivi. 19.30 Rimski Korsakov: Španski capriccio. 19.45 Poročila. 20.00 Pestra glasba. 20.30 Josip Jurčič: Domen, drama v 4 dej. 23.00 Romance in serenade. 23.32 Polnočna glasba.

TRST II

8.15 Poročila. 8.50 Pesmi. 9.00 Igra godba Giuseppe Verdi. 10.00 Operetna glasba. 11.00 Orkester. 12.00 Pesmi. 12.30 Slavni solisti. 12.50 Poročila o volilnih zborovanjih. 13.30 Proslava 1. maja. 14.30 Orkester. 15.00 «Hči madame Angot», opereta v 3 dej. 17.00 Mednarodni kabaret. 17.45 Variete. 19.00 Glas Amerike. 19.25 Orkester. 19.35 Zdravniški nasveti. 19.40 Sportne vesti. 20.30 Gledališka revija. 21.15 Koncerti. 22.20 Glasbena revija. 23.00 Trio Sandra Mirka. 23.30 Nočni harlem.

SLOVENIJA

327,1 m, 202,1 m, 212,4 m

6.45 Jutranja glasba. 7.00 Poročila. 13.30 Poročila. 13.45 Lahka glasba. 14.00 Melodije v zatonu. 14.35 Slovenske narodne pojeta Slavica Batistuta in Ivica Rupnik. 18.00 Robert Schuman: Otroške pesmi. 18.15 Zdravje in dom. 18.30 Revija lepih melodij. 19.30 Poročila. 23.00 Zadnja poročila. 23.10 Glasga za lahko noč.

PETEK, 2. maja 1952

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

254,6 m ali 1178 kc

5.00-8.00 Prvomajski pozdrav — vmes ob. 7.30-7.45 Poročila. 8.00 Prenos parade enot Jugoslovanske ljudske armade v Ljubljani. 11.30 Pester glasbeni spored s plošč. 12.30 Poročila. 15.00 Poročila. 15.30 Revija pevskih zborov. 17.00 Tone Čufar: Polom (radijska igra). 18.00 Spored veselih zvokov. 19.00 Zabavna glasba. 19.30 Poročila. 19.40-24.00 Domača, zabavna in plesna glasba. 22.00 Poročila.

TRST II.

306,1 m ali 980 kc-sek

7.15 Poročila. 7.30 Jutranja glasba. 11.30 Lahki orkestri. 12.00 Sodobna Anglija. 12.10 Za vsakega nekaj. 12.45 Poročila. 13.00 Glasba po željah. 14.00 Poročila. 14.30 Lahka glasba. 14.40 Obvestila o volilnih shodih; nato lahka glasba. 17.30 Plesna glasba. 18.15 Brahms: Koncert za violino in orkester v D-duru. 19.00 Angleščina po radiu — 35. lekcija; nato Rieti: Simfonija v treh stavkih. 19.45 Poročila. 20.00 Slavni pevci. 20.20 Schubert: Rondo v A-duru. 20.30 Tržaški kulturni razgledi. 20.45 Pestra glasba. 21.00 Pestra operna glasba. 21.30 Lahke melodije. 22.00 Odlomki iz slavnih koncertov. 22.30 Jugoslovanski motivi. 23.00 Zmerni ritmi. 23.15 Poročila. 23.32 Polnočna glasba.

TRST I.

7.18 Telovadba. 7.45 Jutranja glasba. 11.00 Solska oddaja. 11.30 Orkester. 12.15 Odlomki iz operet. 12.50 Poročila o volilnih zborovanjih. 13.30 Volilna kampanja. 13.40 Koncert. 14.15 Kinematografska kronika. 17.30 Spored BBC. 18.30 Plesna glasba. 19.00 Glas Amerike. 19.25 Pesmi in melodije. 19.42 Aktualnosti. 19.50 Sportne vesti. 20.10 Volilna kampanja. 20.30 Orkester. 21.00 Simfonični koncert. 22.45 Orkester. 23.30 Plesna glasba.

SLOVENIJA

327,1 m, 202,1 m, 212,4 m

8.00 Poročila. 8.20 Želeli ste — poslušajte! 9.00 Delavsko revolucionarne pesmi. 9.40 Popularni dopoldanski koncert. 11.30 Od melodije do melodije. 12.30 Poročila. 12.40 Zabavna glasba. 13.00 Želeli ste — poslušajte! 15.00 Poročila. 15.10 Lahka glasba. 16.00 J. B. Priestley: Pojo naj ljudje 16.15 Popoldanski koncert. 18.15 Pomladni zvoki. 19.00 Zabavna glasba. 19.30 Poročila. 19.40 Zabavna glasba. 20.15 Lepe melodije. 21.00 Cankarjeva satira. 21.20 Solistična glasba iz «Novih akordov». 2.00 Poročila.

ŠPORTNI DNEVNIK

Z vseh vetrov

○ *Zadnja definicija amaterja, katero so iznašli Švedi po odhodu njihovih nogometašev na jug: Diletant je tekmovalec, ki je preslab, da bi lahko zahteval plačilo.*

○ *Na Kitajskem so naredili iz nogometa obvezen šolski predmet, ki se poučuje od prvega razreda ljudske šole pa do konca gimnazije. Rumena nevarnost grozi tudi na tem področju?*

○ *Racing iz Pariza je zaradi slabega plasmaja na lestvici v francoskem prvenstvu naredil v svojih vrstah pravo revolucijo. Uprava je obdolžila tuje igralce, (med katerimi so tudi znani Gudmundsson in Arangjelović), da so odvzeli moštvu požrtvovalnost. Navijači kluba zahtevajo, da jih izključijo začasno iz moštva. Odpustili so tudi trenerja Barona.*

Ameriške plavalke vadijo za letošnjo olimpiado

Prizor, ki bo na 15. olimpiadi v Helsinkih združeval očarljivost in milino z atletsko spretnostjo, bo brez dvoma nastop plavalk. Za prva mesta v devetih disciplinah bodo tekmovale dekleta iz več kot 40 držav.

Ameriške plavalke že pridno trenirajo v bazenih in na jezerih po vsej državi, da se pripravijo na izbirne tekme, ki bodo spomladi.

Mnogo prvovrstnih plavalk se poteguje za mesto v reprezentanci, dokončno pa jih bodo izbrali šele po zaključku izbirnih tekem za sestavo olimpijskega zastopstva. To bo moralo biti vsekakor dovolj močno, če bo hotelo dostojno tekmovati, s tekmovalkami drugih držav.

Ann Curtis, ameriška prvakinja v prostem stilu, ki si je na zadnjih olimpijskih igrah pridobila zlato medaljo na progi 400 metrov prosto, (bila tudi članica ameriške štafete, ki je zmagala na isti olimpiadi na 4x100 metrov prosto), ne bo tekmovala v Helsinkih. Njeno izgubo bodo še posebno občutili, saj nizozemske in danske plavalke dejansko prevladujejo zadnja leta med ženskami in so zato dragocene in redke tekmovalke drugih držav, ki so jim dorasle.

Plavanje je bilo ameriškemu ženskemu svetu vedno v zabavo, za krepitev zdravja in telesa, toda le malo je bilo takih, ki so mislile na plavanje kot na tekmovalni šport, dokler se ni pojavila kmalu po prvi svetovni vojni Avstralka Annette Kellerman, ki je največ pripomogla, da je postalo plavanje tako priljubljeno med ameriškim ženskim svetom.

Kot otrok je bila Annetta tako šibka, da so bili njeni starši prepričani, da bo ostala vse življenje bolehna. Potem pa je pričela plavati. Njen nastop v Združenih državah nekaj pred prvo svetovno vojno je mnogo pripomogel k premostitvi predsodkov, ki so jih imeli dotlej proti ženskim športnicam.

Leta 1920 so ameriške plavalke prvič nastopile na olimpijskih igrah. Zasedle so prvo, drugo in tretje mesto na 100 in 400 metrov prosto ter zmagale v štafeti 4x100 metrov. Zmagale so tudi v prostih skokih v vodo ter se plasirale na peto in šesto mesto v obveznih skokih.

Med leti 1920 in 1930 so bile med ameriškimi plavalkami in skakalkami, ki so se na olimpijskih igrah odlično uveljavile, Gertrude Ederle, Georgia Coleman, Dorothy Poynton, Helene Madison, Eleanor Holm, Marjorje Gestring in Katherine Rawls.

Od takrat dalje pa se je ženska mednarodna plavalna konkurenca vedno bolj zaostrevala, posebno z nastopi Nizozemk in Dank. Nizozemske in danske plavalke imajo danes 29 od 31 ženskih plavalnih svetovnih rekordov. Danka Ragnhild Hveger ima sama 12 rekordov v prostem plavanju. Nizozemka Nelly Van Vliet pa šest rekordov v prsnem plavanju.

Ameriška žensko plavalno reprezentanco, ki bo nastopila na olimpijskih igrah v Helsinkih, bo vodila bivša olimpijska zvezda Elsie Jennings. V olimpijskih igrah vidi sredstvo za pospeševanje mednarodnega razumevanja. Ob spominu na svoja izkustva z olimpijskih iger, ki so bile leta 1932 v Združenih državah, pravi: «Dobro se spominjam japonske ženske plavalne reprezentance. Imele smo predsodke. V Los Angelesu pa smo bivale skupaj v istem nadstropju z njimi. Bile so najbolj ljudska dekleta, ki si jih morete želeti».

Obsežen program športnikov v Jugoslaviji ob 1. maju

Ob priliki prvomajskih proslav je program jugoslovanskih športnikov precej bogat. Center prireditev je seveda Beograd. 1. maja bo popoldna na stadionu Partizana nogometna tekma med BSK in Vojvodino. Takoj po njej bodo nastopili lahkoatleti, med njimi Brnad, Juvančič, Pecelj, Ottenheimer, Segedin, Milakov, Dimitrijevič. Lahki atletiki bo sledila druga nogometna tekma, Crvena zvezda-Partizan. Med odmori bodo nastopili telovadci in padalci. Zvečer pa bo meddržavno srečenje odbojkarjev Pariz-Beograd. Naslednji dan je na sporedu košarkarska tekma Partizana in Borlettija, 3. maja pa dvoboj Borletti-Crvena zvezda. Poleg teh dveh mednarodnih tekem bosta oba dneva izpolnjena z domačimi dvoboji in tekmovanji vseh panog, od veslanja pa do boksa.

3. maja popoldne se bo na beograjskem stadionu zaključila mednarodna kolesarska dirka Zagreb-Beograd. Na njej bo nastopilo nad 70 vozačev. Dirka je razdeljena na tri etape: Zagreb-Slavonski Brod (197 km), Slavonski Brod-Šabac (145 km) ter Šabac-Beograd (73 km). Cesta je izvrstna in na celi progi ni vidnejših vzpetin. Zato lahko pričakujemo ostro borbo, posebno, ker so jugoslovanski kolesarji začeli letos že zgodaj s tekmovanji in imajo za seboj tudi nekaj zmag v inozemstvu na raznih kriterijih. Med favoriti so Poredski, Žorič, Todorović, B. Bat, Ješič. V borbo za prvo mesto bo poseglo tudi tržaško moštvo v postavi Kuret, Rinaldi, Sclausero, Apollonio in Grioč.

V središču zagrebškega programa je mednarodni nogometni mladinski turnir v organizaciji kluba Zagreb. Nastopila bodo štiri moštva: Hajduk iz Splita, Sturm iz Gradca, Austria z Dunaja ter priredilelj turnirja Zagreb. Hajduk ima v svojih vrstah nekaj velikih talentov, ki bodo čez nekaj let lahko zasedli mesto v prvem moštvu. V Dalmaciji nimajo Hajdukovi junioriji nobene konkurence. Zagreb vodi v tamkajšnjem I. razredu, kjer so juniorji Dinama, znani po svojih nastopih v Viareggiu, šele na šestem mestu. Austria je dosegla mnogo uspehov na mladinskih turnirjih v inozemstvu, medtem ko je moč Sturma neznana.

TROYES, 30. — Francoz Gilbert Bozon je postavil nov evropski plavalni rekord na 200 metrov hrbtno v času 2:21.0. Prejšnji rekord je imel Georges Vallerey z 2:22.7.

Določena tuja moštva za „Pokal mesta Ria"

RIO DE JANEIRO, 30. — Na prihodnjem nogometnem tekmovanju za pokal mesta Rio de Janeiro, ki bo meseca julija ob priliki petdesetletnice Fluminense Football Club, je zagotovljena udeležba naslednjih moštev: Austria, Sporting (Portugalska), Hiernian (Skotska), Racing (Argentina). Prazno je še eno mesto, za katerega sta najresnejša kandidata Barcellona (Španija) ter Juventus (Italija). Ne ve se še, ali bo zastopalo Urugvaj društvo Penarol ali Nacional.

TAMPA, 30. — Bivši svetovni boksarski prvak Willie Pep je porazil sinoči na točke v desetih rundah Meksikanca Gonzalesa. Pep je začel previdno, v zadnjih minutah pa je z odločnejšim boksanjem pridobil potreben naskok.

Baučer in Bogatec
krojačnica za dame in gospode
TRST, Drevored XX. septembra 22 - Tel. 96796

TRGOVINA Trevisani
Trst, Ul. G. Vasari 10
OGLEJTE SI NAŠE IZLOŽBE!

TRGOVINA JESTVIN IN DELIKATES
ROMAN ŠMUC
TRST - UL. BATTISTI 13 - TEL. 96-300
se priporoča vsem starim in novim klientom
DOBRO BLAGO • SOLIDNA POSTREŽBA • ZMERNE CENE
BLAGO DOSTAVLJAMO NA DOM

KMETOVALCI IN VRTNARJI, OBIŠČITE NAS!
MARINAC VLADISLAV
TRGOVINA SEMEN IN KMETIJSKIH POTREBŠČIN
TRST
STRADA VECCHIA PER ISTRIA
TELEFON ŠT. 41-176
Umetna gnojila - Krma za živino - Prvovrstna semena lastnega pridelka in inozemska - Trte, sadna drevesa, razne cvetlične sadike, vrtnice i.t.d. - Poljedelski stroji in druge kmetijske potrebščine

Radijski aparati od 29.000 lir navzgor v 24 obrokih
Ako izročite stari aparat tvrdki RADIO TRIESTE Ul. XX. SETTEMBRA 15 TEL. 95250
si lahko nabavite za nizko ceno nov TELEFUNKEN PHONOLA MINERVA - GELOSO UNDA-ADLER Modeli 1952

Mizarji podjetniki kmetovalci!
Deske smreke, macesnove in trdih lesov in trame, nudi najugodneje
CALEA TRST viale Sonnino 24 Tel. 90441

"MOTO GUZZI"
EKONOMIČNA LAHKA MOTORNA KOLESA
GALLETTO 160, 4 PRESTAVE
AIRONE 250 normalna - Sport
ASTORE 500 - FALCONE-SPORT
MOTORNI TOVORNIK 15 Q. PREVRNLJIVI
"MONDIAL PISTON"
bati za motorje avtomobilov, motornih koles, Diesel
MEHANIŠKA DELAVNICA za vsa popravila
CREMASCOLI
TRST - UL. FABIO SEVERO 18
TELEFON 89-03

Elettroradio
RADIJSKI APARATI, ELEKTRIČNI MATERIAL, LESTENCI - RADIJSKE IN ELEKTRIČNE NAPELJAVE, SANITETNE POTREBŠČINE
Prodaja na obroke
NA TRGU V NABREŽINI

KUHALNIKI NA TEKOČI PLIN "Butangas"

Emporio Barriera
UL. ORIANI Št. 7 (Zraven Trga Garibaldi)
TRST

Gostilna v PRAPROTU
sporoča, da ima pristen domači teran in prršut
OBIŠČITE NAS! ZAVRTELI SE BOSTE TUDI LAHKO, KER IMAMO NA RAZPOLAGO PLESNE PLOŠČE (ODPRTA JE TUDI NOVA CESTA)

PRI UPRAVI "PRIMORSKEGA DNEVNIKA"
TRST - UL. SV. FRANČIŠKA 20/I
lahko naročite SLOVENSKE in JUGOSLOVANSKE revije
LITERARNE, POLITIČNE, ZDRAVSTVENE, PRAVNE, PEDAGOŠKE, GOSPODARSKE, TEHNIČNE I.T.D.

INDE RADIO
Radio - Električne naprave - Ura
SV. KRIŽ 132
APARATI IN URE NAJBOLJŠIH ZNAMK
POPRAVILA - PRODAJA NA OBROKE

Trgovci, obrtniki
V SVOJEM POSLOVANJU BOSTE PRIHRANILI ČAS IN TRUD, AKO SE BOSTE POSLUŽEVALI
Tiskovin
V trgovskih poslih z Vašimi odjemalci in dobavitelji bo Vaš uspeh večji, ako se boste predstavili s
Elegantnimi tiskovinami
Za vsako tiskorsko delo se obrnite na TISKARNO ZTT UL. sv. Frančiška 20 Tel. 29-4-77

Glavni urednik BRANKO BABIČ. — Odg. urednik STANISLAV RENKO. — UREDNIŠTVO: ULICA MONTECCHI št. 6, III nad. — Telefon štev. 93-808 in 94-638. — Poštni predal 502. — UPRAVA: ULICA SV. FRANČIŠKA št. 20. — Telefonska št. 73-38 — OGLASI: od 8.30 - 12 in od 15 - 18 — Tel. 73-38 — Cene oglasov: Za vsak mm višine v širini 1 stolpca: trgovski 60, finančno-upravni 100, osmrtnice 90 lir. — Za FLRJ: za vsak mm širine 1 stolpca za vse vrste oglasov po 10 din — Tiska Tiskarski zavod ZTT. — Podruž.: Gorica, Ul. S. Pellico 1-II., Tel. 11-32, Koper, Ul. Battisti 301a-I. Tel. 70

NAROČNINA: Cona A: mesečna 350, četrtletna 900 polletna 1700, celoletna 3200 lir. Fed. ljud. repub. Jugoslavija: Izvod 10, mesečno 210 din. Poštni tekoči račun za STO . ZVU: Založništvo tržaškega tiska, Trst 11.5374. — Za Jugoslavijo: Agencija demokratičnega inozemskega tiska Ljubljana Tyrševa 34 - tel. 2009 tekoči račun pri Komunalni banki v Ljubljani 6-1-90332-7 — Izdaja Založništvo tržaškega tiska D.Z.O.Z. - TRST.